

/ 84

चांदोबा

जून १९६९

खजिन्याच्या चोरे

सुमारे तीन हजार वर्षांपूर्वी रामिनीस तृतीय नावाना राजा झिज्जत देशाच्या गादीवर बसला. त्याच्या कारकीर्दीत झिज्जत देशात सर्वत्र शांतता नांदत होती. म्हणून रामिनीस याने आपल्या खजिन्यात पूर्वजांपेक्षा जास्त धन व संपत्ति जमा केली. सोने, चांदी, हिरे व इतर रत्ने त्याच्या खजिन्यात असजशी जमा होत गेली तसतसा त्याच्या भनात लोभ वाढत गेला. म्हणून त्याने स्वायत्तशासनात प्रतीप सत्ता काही लोकांना बोलावून त्याने एक मचीन व सजवून दगडी खजिना तयार करविला. त्या खजिन्यात वाण्यावण्यासाठी एक गुप्त दार पण ठेवण्यात आले. राजा स्वतः त्या गुप्त दाराने खजिन्यात जाई व त्याला हथ्या अगळेल्या मृत्यवान वस्तू काढून घेऊन ते गुप्तद्वार बंद करी आणि त्याच्यावर आपली मोहर पण लावून ठेवी.

तो खजिना बांधून तयार नगरास स्वायत्तशासनाचे पत्तं जुगार होता. त्याने राजाला मुढी कळू न देता खजिन्याच्या दगडी भितीत चोर दस्काव्यासारखा उप-यागी पडणारा एक दसई पुरुषाचे बसवला होता आणि रथा चोर वरवाच्या-पर्यंत जाण्यासाठी एक खोरवाट पण करून ठेवली होती. त्यानंतर खजिन्याच्या वरच्या बाजूस त्याने एक परिमिड बांधला. खजिना बांधून झाल्यानंतर तो शिल्पकारांनी काय दिवस जगला नाही. परंतु मृत्यू येण्यापूर्वी त्याने खजिन्यातले थोडे धन चोरले होते. मरणसमयी त्याने आपल्या दोघा मुलांना बोलावून त्या चोर वाटेचे सुचित सांगितले होते. ज्ञाप बाल्यावर दोघे भाऊ, वेव्हा जेव्हा त्यांना पैयाची गरज भासे त्यावेळी त्या चोरवाटेने जाऊन त्यांना जरूर तेचडे धन घेऊन येत. राजा दारोज खजिन्यात

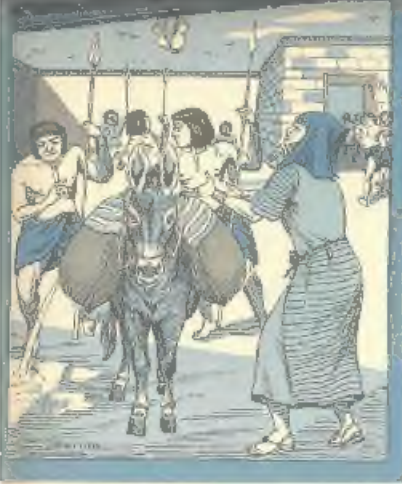
जाऊन खजिन्यातल्या वस्तू सर्व बरोबर आहेत की नाही याची खात्री करून घेत असे. म्हणून चोरी होत असल्याची गोष्ट त्याच्या नजरेस आली, ती बाई त्या गुप्तद्वारावर त्याची मोहर जशीच्या तशी असे. खजिन्याच्या भिती इतक्या बळकट होती की मुंगीला सुद्धा मात येथे पळणे शक्य नव्हते. म्हणून चोर खजिन्यास कोणत्या वाटेने शिरले. त्याचा उलगडा राजाला होईना. म्हणून राजाने चोराला धरण्यासाठी खजिन्यात एक सापळा तयार करून ठेविला.

त्यानंतर एकदा दोघे भाऊ चोर वाटेने खजिन्यात शिरले तेव्हा मोठ्या भावांचा पाय त्या सापळ्यात सापडला. काळोख असल्या कारणात त्याला तो सापळा दिसला नाही. पुष्कळ प्रयत्न करून पाहिला तरी सापळ्यातून सुटणे शक्य होईना. म्हणून तो आपल्या बाकट्या भाकाला म्हणाला-
“भाकटू! भाभा पाय सापळ्यात सापडला आहे. माझे मरण निश्चित आहे. दोघे स्वतः वा जीव देऊन आईला दुखी करणं बरोबर होणार नाही. तू माझ मुलाचे कापून देऊन जा. म्हणजे मला कोणी ओळखू शकणार नाही. मीवेळील निश्चितपणे ह्या जगाचा निरोप घेईन.”

मोठा भाऊ म्हणाला त्यात त्याचा विवेक स्पष्ट दिसत होता. तो सल्ला घाकट्या भावाच्या लळात चटकन आला. त्याने जाणत्या मोठ्या बावाचे डोके कापून घेतले आणि चोर दस्काचा नेहमीप्रमाणे तोंट बंद करून बरी गेली आणि माईला धडकेली गोष्ट सांगितली. त्यानंतर त्याने भावाचे मुढेकें घुलून टाकले.

दुसऱ्या दिवशी राजा खजिन्यात गेला तेव्हा त्याला चोराचे छद्म दिसले. त्याच्या अंगावर कपडे नव्हते की त्याला ब्रोकें नव्हते. तो आत आला कसा हे कळायला देखावे भाग नव्हता. परंतु राजाला एक

गोष्ट कळली, चोराचा एक साणी आहे त्याने आपल्या मित्राचे ओके कापून नेले आहे. त्याला पकडण्याचे राजाने मत्तारी ठरविले. राजाने मृत चोराचे धड किल्लाघाच्या भितोला टांगून ठेवले व त्याच्यावर धारा ठेवला आणि पाहरेकऱ्यांना चढावून सांगितले की हे धड उचलून गेंद्याचा कोणी प्रयत्न केला किंवा या धडाला पाहून कोणाच्या डोळ्याला टिपे आल्याचे कळले तर त्याला सगळे अटक करून माझ्यासमोर हजर करावे.

आपल्या मुलाचे धड किल्लाघाच्या भितोला टांगून ठेवल्याची गोष्ट चोरांच्या

आईला कळली. तेव्हा ती आपल्या धाकट्या मुलाला म्हणाली-“माझ्या मुलाचे शरीर अंतर्घट्टी शिवाय असे लोबकळत राहिले तर पितृलोकास त्याच्या आत्म्याला भिती दुःख होईल? म्हणून तु जाऊन त्याचे शरीर पेटून दे. राजाकडे जाऊन ते मागून येईन.”

“आई! आपल्या परिचित ओकेच मुक्या असले नाही का? हो ते वारंवार विधी प्रमाणे पुरले आहे.” धाकटा मुलगा आईला म्हणाला. पण तिने हट्ट धरला तेव्हा मावाचा देह काय बाटेल ते करून आपल्या शिवाय त्याला दुसरा उपाय शोधला नाही.

धाकटा भाऊ एका म्हात्माच्या व्यापाराचा वेध घेऊन एका गाढवावर शरूचे धोनू बुदले ठेवून भाटवाला हाकीत धड टांगलेले होते त्या जागी पोचला. त्याने एका बुदल्याला एक भोक पाडले व मोठमोठ्याने गट्ट लागला. त्याला रडत असलेला पाहून पाहरेकरी घाबून आले व विचार लागले-“म्हत्ताऱ्या! काय रे झाले?”

“माझी सर्व बाहू गळून पाकली आहे! बाहू फार किरतीची आहे हो!” त्याने रडत उत्तर दिले. तो असे देखील म्हणाला-“दुकानापर्यंत पोचेली बरी शरू गळून

आईल. ते ऐकून पाहरेकऱ्यांनी दाहची चव घेऊन पाहिली व आपल्यावर मिटण्या मागून सर्व दाह पिऊन टाकली.

“हा दुसरा बुदला गाढवाच्या पाठीवर बसा काय राहणार? म्हणून तो तुम्ही रिकामा केलात तरी घालेल.” व्यापारी म्हणताना.

दुसऱ्या बुदल्याला दाह पिऊन आल्यावर पाहरेकरी झिबून लोडू लागले. काळोख पडू लागला होता. धाकटा भाऊ आपल्या बाबाचा मृतदेह गाढवावर घालून त्यावर पिसव्या व पोती टाकून घरी गेला व रीती प्रमाणे भावाच्या देहाला मृठमाती दिली

शेत चोरोला गेंद्याचे कळल्यावर संपाताने राजाचे सदै बंग घरघर कापू लागले. आपल्या हुकमाप्रमाणे न वागणाऱ्या पाहरेकऱ्यांना त्याने चाबकाने ओडपून काढले आणि त्यांना कैदत टाकले. चोराला पकडण्याचा त्याने गवारा पक्का निश्चय केला. म्हणून त्याने एक युक्ति योजली.

त्याने एका राजकन्येला किल्लाघाच्या फाटकावाहेर सुंदर कपडे घालून बसविले. स्वतःला एक परदेशी असल्याचे सांगू जिन असे जाहीर केले की ज्या कोणी सर्वकरात भयंकर असे कृत्य केले असेल त्याच्याशी भी लग्न करीन.

घाकट्या मुलाने त्याला पकडण्यासाठी राजाने हाकलेले ते एक जाळे आहे हे नटविशी ओळखले. आपण हुशारीत राजाहून कमी नाही हे दाखविण्यासाठी काळोख पडल्यावर तो राजकुमारीला पाहण्याला निघाला. तिकडे जात तो असतो वसवस्थानी त्याच दिवशी काशी दिलेल्या एका आरोपी बाह्यात कापून तो जंगलदुडीत लपवून ठेवून तिघांला.

राजकुमारीजवळ आल्यावर तो शिक्का म्हाणाला—“मी तुझ्याशी लग्न करायला आलो आहे.” तेव्हा राजकुमारीने त्याला विचारले—“तू आपल्या आवृष्ट्यात साहसाचे कोणते काम केले आहेस?”

तो म्हणाला—“मी आपल्या बडील भावाचे होके कापून त्याचे शरीर युक्ती लढवून पळवून गेले.” बडील ज्या चोराच्या घोषार्थ आहेत तो हाच चोर आहे, हे ओळखायला राजकुमाराला वेळ नसत नाही. तो म्हणाला—“ठीक! मी तुझ्याशी

लग्नाला तयार आहे. तुझा हात घेऊन घाकट्या मुलाने घेडाचा कापून आपले हात झालोतून पुढे केला. राजकुमारीने तो हात घट्ट धरला व मोठ्याने ओरडली—“चोर! सांपडला! चोर! चोर! पकडा!”

पाहरे करी भांबत आले. घाकटा मुलगा तो घेताचा हात तसाच सोडून मागच्या बाजूने उडी मारून निवून गेला होता. काळोखात तो कोठे गेला कोणाचा कळले नाही.

राजाला जेव्हा हे कळले की हामी लावलेला चोर हातावर तुरी देऊन पळून गेला तेव्हा त्याच्या नातुशिवर खूप होऊन त्याने जाहीर केले की जर चोर रगत, येऊन आपली ओळख सांगेल तर त्याला बंदन देता आपल्या मूलीबरोबर त्याचे लग्न करून देईन आणि त्याला आपल्या दरबारांत मानाची जागा देईन.” त्याप्रमाणे खनिष्वाचा चोर खरोखरच राजाचा बाबई दरबारीत एक झाला.

कोणी बांधत नाही

एक राजाच्या वांगत एक विचित्र गुलाबाचे झाड होते. वर्षातून फक्त एकदा त्याला एक कळी येई, परंतु ती फुलण्याच्या आधी कोड लागून जाई. कित्येक माळी धंदलले, परंतु कोड लागण्याचे धांवले नाही. शेकटी एका माळ्याने ती कळी गाहून बरी प्रविष्टा केली की त्या कळीला तो वांचवू शकत नाही तर त्याचे होके उडवावे.

माळी ज्या महिन्यात नोकरीला लागला त्याच महिन्यात त्या गुलाबाला एक कळी लागली. दुसऱ्या दिवशी ती कळी उमलण्यास सुरुवात झाली. राजाच्या दरबारात तेव्हा तेव्हा त्या गुलाबाच्या झाडावर वसत. पण माळी जेव्हा त्या किड्याला माह लागला तेव्हा एक पाखर उडत आले आणि त्या किड्याला उचलून घेऊन गेले. दुसऱ्या दिवशी ती कळी

उमलली. खरोखरच ते एक सुंदर फूल होते. माळ्याने आनंदाने ते फूल तोडून राजाला भेंट म्हणून दिले.

“तू कसे हे वांचविलेस घाला?” राजाने माळ्याला विचारले.

“किड्याला मी जारायला गेलो तेव्हाच त्याला एक पाखर उचलून घेऊन गेले, महापज!” माळी म्हणाला.

राजा सुस्कारा सोडून म्हणाला—“त्या निळ्याला पाखर उचलून घेऊन गेले, उद्या त्या पाखराला कोणी दुसरा प्राणी खालून टाकिल. कोणी बांधत नाही.”

दुसऱ्या वर्षी त्या गुलाबाला आणिही एक कळी लागली. या खेपेस पण किडा आला. तो कळीवर बसण्यापूर्वीच पाखर त्याला चौकीत धरून उडाले व दूर जाऊन बसले. त्याच क्षणाला निळ्यातून एक साप बाहेर आला व त्याने त्या पाखराला धरले.

Fullscreen

127

22 / 84

माळ्याने गुलाबाचे फूल राजाला भेट करतं देखी जे घडने ते थोडक्यात वर्णन करून सांगितले. तेव्हा राजा म्हणाला— “कोणी वांटत नाही! या खेपेस त्या सापाची पाळी आहे.”

त्यानंतरच्या वर्षी गुलाबाच्या कळीसाठी किडा झाला. त्या किड्याला एका पाखराने धरले. त्या पाखराला सापाने धरले आणि त्या सापाला माळ्याने ठार केले.

माळ्याने गुलाबाने फूल राजाला भेट करतं देखी त्याने सापाला कसे ठार केले हे ऐटीत सांगितले. तेव्हा राजा मुस्कारा सोडून म्हणाला— “सरे आहे, कोणी वांचत नाही!” परंतु या खेपेस ते ऐकून माळ्याला फार वाईट वाटले.

एकदा माळी शाळावर चढून फळांना कापड बांधून ती हांकून ठेवीत होता. तेव्हा राणी आपल्या सखीसरोवर आली. तेथे एक सरोवर होते. सरोवराने ओघोळीला

पाण्यात उतरला. राणीसरोवराना आपण साक्षात्त आहे हे कळू नये म्हणून तो शाळाला चिकटून आपले तोंड लपवून बसला. परंतु त्याच्या दुर्दैवाने राणीने पाण्याबाहेर येताना त्याला पाहिले. राजाने ती गोष्ट कळल्यावर राणाच्या सरोवर माळ्याचे डोळे कळल्यावर उडविल्याचा हुकूम सोडला.

राजाच्या शिपायांनी माळ्याला धरून आणले. माळ्याने निवेदन केले— “महाराज! आपण जे म्हणालात ते खरे आहे. गुलाबाची कळी खाणारा किडा वांचला नाही, त्याला खाणारे पाखर वांचले नाही. त्याला खाणारा रांप वांचला नाही. माझ्या हाती ठार झाला! मी देखील कोडे वांचतो आहे! आपल्या हाती मला मरण आहे! कोणी वांचत नाही, सरे आहे!”

माळी जे म्हणाला ते ऐकून राजाच नमस्कार देह कापला. त्याने माळ्याला दिलेली शिक्षा रद्द केली.

पडकें देऊळ

[१६]

[वांचाने जेव्हा पंडित लोकंच्या बाकाज मुद्देवर झुल्ला केला तेव्हा बीर सोड जीव घेऊन पळाले. शिखीमुखना नागमल्ली कोठे बाहेर हे फळना. जूतनायबाने, निना रचलून पुजारी देऊन भेळ्याचे तांगितले. बीरखंडाच्या तहाच्याने पळून जाणऱ्या पुजाराचा शिखीमुखने पाळलाय सुरू केला. पुढे—]

शिखीमुखने खोऱ्यात उतरून पाहिले. काळोखात धोड्याच्या टापाचा आवाज मात्र त्याला पुजारी किंवा नागमल्लीला वटईत गुंडाळून घेऊन जाणारा तो नागभिधाड शिखीमुख हुताब होऊन, पुढे काय दोषांपैकी एक जण हो दिखला नाही. ते करावे या विचारात होता. त्याच वेळी तोच धोड्याच वेळापूर्वी खोऱ्यात उतरले विष्णुमकेसरी दोरखंड धरून आली उतरून होते. शिखीमुखने एकदा चारी बात्रूला आला होता. त्याने जवळ येऊन त्याला पाहिले तेव्हा त्याला एका बाजूने धोड्याच्या हाक मारली— “शिखी!”

सकाळच्याचा आवाज ऐकू आला. समेच तो जोडखोचा आवाज ऐकून त्याने मागे तो त्या बाजूला पावत गेला. परंतु बळून पाहिले. तेवढ्यात विष्णुमकेसरीने

“ चारोबा ”

त्याच्या खांद्यावर हात ठेवून विचारले-
"तो कुठे निसटून गेला वाटते?"

"अरे नुसता निसटलाच नाही, तो दुष्टीस देखील पडला नाही, दुष्टन घोडा पळत गेल्याचा आवाज मात्र ऐकू आला." शिखीमुख म्हणाला.

"तो पुजारी नाही तर तो नागमिथाड कोणीतरी तिला घोड्यावर उचलून घेऊन पळून गेला असावा. त्या पुज्याऱ्याला मदत करणारे लोक या प्रदेशात असले पाहिजेत. नाही तर त्यांना घोडा कोटून मिळाला?" विक्रमकेसरीने त्याला वाटलेली प्रका व्यक्त केली.

"ते काय आहे, पण आपण या गोष्टीचा शोध लावण्यास वेळ कुठे घालविणे बरोबर होणार नाही. जवळ पास त्यांचा शोध लावून पाहू या. आपले मागील शोधर उत्तरेन येतच आहेत." शिखीमुख म्हणाला.

"येत आहेत, पण त्यांना सावळी बोझ वेळ लागेल. घोड्यांच्या टापांचा आवाज तर कोण स्फारिलेल्या आवाजा ऐकलास?" विक्रमकेसरीने विचारले.

शिखीमुखने जवळच्या झाडांच्या बाजूला हाताने खूण करून दाखविली. दोघे काही बोल्त्याशिवाय त्या बाजूला जाऊ लागले. ती जागा खोऱ्यापासून थोड्या उंच जागी होती. त्या काळासाठीदेखील त्यांना झाडां-मधून जाणारी एक पाऊलवाट दिसली. त्या वाटेने ते थोडे पुढे गेल्यावर त्यांना पाऊलवाटेच्या एका बाजूला दूर वाडीत दिव्याचा उबोद दिसला.

शिखीमुखने त्या दिव्याकडे बोट दाखविले व म्हणाला-"त्या बाजूला कोणा शेकोटी पेटवून बसले आहेतच नावताहेत. जंगली जनावरांच्या भीतीने चोर डाकू सुडा जाऊ करून रात्रीच्या वेळी त्यांच्या-जवळ असून राहतात. हे कोण आहेत,

आपण पुढे जाऊन पाहू तर या." असे भावून शिखीमुख मांजराच्या पावलांनी त्या बाजूला जाऊ लागला. विक्रम त्याच्या पाठीमागून जाऊ लढला.

शिखीमुख व विक्रमकेसरी झाडांच्या आड ती शेकोटी होती तिच्या बरेच जवळ पोचले तेव्हा त्यांना तेथे दोघे जण बसले. त्यांच्या पेट्टावावरून ते जंगली चोर होते, हे स्पष्ट झळत होते. ते, त्यांच्याजवळची बांदीची माणी मोजात होते. शिखीमुखने त्या चोरांच्या पाठीमागे झाडीत लपून बसायला सांगितले व स्वतः कटपार काढून एकदम चोरांसमोर जाऊन दंडावून म्हणाला-"खबरदार, जागचे हलक तर!"

दोघांचे हात तलवारीच्या मुठीवर गेले. पण समोर शिखीमुखला पाहून अथमीत होऊन ते त्याच्याकडे वहात निकर्तव्य चिमुक स्थितीत जागच्या जागी बसून राहले. कारण त्याच वेळी विक्रमकेसरी तलवारी उचलून पाठीमागून येऊन दंडावून म्हणाला-"खबरदार! येवून पळत जाण्याचा प्रयत्न केवळ तर!"

चोर मध्ये क्षपडले होते. शिखीमुखने पुढे होऊन त्यांच्या तलवारी म्हालेतून काढून दूर फेकून दिल्या व विचारले-

"कोला, पडक्या देवळाचा पुजारी कोठे आहे? कोला लवकर, नाही तर दोघांची डोक्या उडवितां"

एक जण तोंड वेंगाडून म्हणाला-"पडक्या देवळाचा पुजारी! आम्ही तर हे नाव देखील आजपर्यंत कधी ऐकले नाही."

"तुम्ही ते नाव ऐकलेत आणि त्याच्या जवळून ही बांदीची माणी पण घेतलीत. आमच्या जवळ तुमची ही लबाडी काळणार नाही" शिखीमुख म्हणाला व विक्रमकेसरी जवळ पुढे म्हणाला-"या लबाडांकडून शरे बदविणे तेवढे कठीण नाही! जो येथून निसटून जाण्याचा प्रयत्न करील त्याला

जागण्या जागी ठार कर!" असे सांगून शिखीमुखने एकाच्या डोक्याचा फेटर सोडून त्यानेच त्याच हात बांधला. "आतां तु खरे काय ते बोलशील!" असे म्हणत शिखीमुख एक जळत असलेले लाकूड घेऊन एका चोरपत्रावर ठेवला.

जीव घोक्यात पडलेला पाहून तो चोर बाबबन म्हणाला—"मला नका मारू नो करे तेच सांगितो. आम्हाला तो कोण हे मुळीच माहीत नाही. आम्ही त्याला एक घोडा विकला व त्याने जे पैसे दिले ते आम्ही आपसात वांटून घेत होतो."

Fullscreen

127

X

◀

⋮

▶

26 / 84

▶

"असलं! म्हणजे मुला एवढेच माहीत आहे तर! तुम्हा या मित्राला आपली काय माहीत आहे ते पाहू द्या." असे सांगून शिखीमुखने ते जळत असलेले लाकूड दुसऱ्या चोराच्या बगदी लांबाजवळ नेले.

दुसरा चोर मोठ्याने ओरडून म्हणाला—"मला जसा विश्वास पालू नसा. नो खरे ते सांगतो. त्या पुत्राच्याबरोबर एक गने लहू मनुष्य होता. तो एका चटईत कोशाला तरी गुंडाळून घेऊन आला. पुत्राची त्या चटईतल्या व्यक्तीला घोड्यावर टाकून स्वतः घोड्यावर बसून निघून गेला."

"नाहो, तुम्हाला माणसी पुण्यात माहिती आहे. विक्रम घेऊन ये आपली एक लाकूड." शिखीमुख म्हणाला.

विक्रमकेशरी आपली एक लाकूड घेऊन आला व पहिल्या चोराजवळ जाऊन म्हणाला—"पाठीला चटका देण्यापेक्षा माझ्या कपाळाला चटका दिला तर डोकें ठिकाणावर येईल माझे." असे म्हणत विक्रमकेशरीने ते जळते लाकूड पहिल्या चोराच्या डोक्याजवळ नेले.

तो चोर आतां बरबर कापू लागला. म्हणाला—"मालक! आम्हाला जीव नका घेऊ. आम्हाला जे काही माहीत आहे ते

वांशोबा

Fullscreen

127

X

◀

⋮

▶

28 / 84

मई आम्ही सांगतो. तो पुजारी व ती लढू मनुष्य आपसात ये बोलत होते त्यावरून आम्हांला ते रात्रीच्या रात्री ब्रह्मपुत्र नदीच्या काऱ्यात आवास निघाले असल्याने कळले. मी हे व सांगतो आहे ते आमच्या देवीचो अपघ्न घेऊन सांगतो. एक अक्षर देखील खोटे नाही.

"शिखी! या मूर्खाना वाटल अमेळ को ब्रह्मपुत्र नदीचे खोरे जवळच इकडे कोट तरी असेल! बरा एकदा बटका घसून 'चरें' शाले की खरे बाहेर पडेल." असे सांगून विक्रमने लाकूड पुन्हा दोघांच्या दोघाजवळ नेले.

"मालक! आम्ही खरे बोलतो आहो! अगदी खरे! कुकट आमचा जीव घेऊ नका!" मोठ मोठ्याने ओरडून दोघे हांगू लागले. ते पाहून शिखीमुखने विनमला धावायला सांगितले व म्हणाला—"मला वाटने की यांना माणसा जास्त काही माहीन नसावे. यांनी पैशाच्या सोह्याला घडी पडून पुजाऱ्याला तो धोडा बिकला." असे विक्रमला सांगून शिखीमुख चोराकडे वळून म्हणाला—"बरे तर आतां तुम्ही वा! आम्ही तुम्हाला सोडतो. पण लक्षात ठेवा तो पुजारी किंवा त्याचा साथी दोघांपैकी तुम्हाला कोणी कधी दिसला तर लगेच जाऊन राजराजातीच्या बस्तीत ती बातमी पोचवी करा. जर तसे केले नाही, तर तुमची नामझी लोळवू."

"मालक! तुम्ही आम्हांला जीवदान दिले आहे. आम्ही शपथ घेऊन सांगतो. आम्हांला तो पुजारी कोठे दिसला तर लगेच आम्ही तो बातमी राजराजातीच्या बस्तीत पोचवी करू." चोरांपैकी एकजण म्हणाला. शिखीमुख होकारार्थी मान हसवून विक्रमनेसरी बरीबर थोडा बाजूला जाऊन म्हणाला—"विक्रम! या लबाडारी एक मोठ आपल्याला सांगितली नाही. या

लोकाची पुजाऱ्याला धोडा बिकला हे खरे आहे. पण तो पुजारी कोठे आहे, हे यांना माहीत नाही. हे मानायला मी तयार नाही. प्राणभय दाखविले असूनदेखील यांनी आपल्याला काही तरी उत्तर देऊन फसविले खरेल करा नसून? म्हणून त्यांच्या पाठी मागून जाऊन मला खरी थोड काय आहे. याचा शोध काढायला आहे. मी येथेच उभा रहा. आपले लोक आले म्हणजे त्यांना याच जंगलांत पुजाऱ्याचा शोध करायला सांग व मी येथेच मी परत येईपर्यंत उभा रहा."

विक्रमनेसरी त्याप्रमाणे त्या जामी धांवला व शिखीमुख जाहीत लपून चोरांच्या पाठीपाठ निघाला. चोरांनी चांदीची नाणी आपसात वांटून घेतली व त्यांची लहान लहान माटोडी कमरेला बांधून घेऊन काळीखात आपल्या तलवारी हुडकुन काढल्या आणि पाऊलवाटेने हंसत आमंदाने जाऊ लागले. शिखीमुख त्यांच्या पाठी पाठ निघाला.

विक्रमनेसरी जागच्या जागी उभा राहून किंवा मधून मधून घेरजाऱ्या घालीत आपल्या अन्धाऱ्याची वाट पाहू लागला. पंधरा मिनिट होऊन गेली. अकस्मात्

त्याला कुठ्याचे मुकण ऐकू आले. त्याने तो आवाज ओळखला. तो शिखीमुखच्या लाल कुठ्याचा होता. याचा अर्थ जिवाची किंवा राजराजातीच्या बस्तीतली शिखीचे नातेवाईक घडली बिकतून येत असावीत.

विक्रम लगेच कुठ्याचा आवाज येत होता त्या बाजूला निघाला. थोड्याच वेळात त्याला जिवाची नागनायक लट्ठसिंह आणि चारपाच सायर व माग खोऱ्यातून वर डोंगर चढून येत असलेले दिसले. एक खबर लालकुठ्याची दोरी घरून येत होता. कुत्रा दोरी ओडत पुढे घाबत जाण्यासाठी उतावीळ दिसत होता.

बांदोबा

बांदोबा

जिवाजीने विक्रमकैसरीला पाहताच विचारले-“विक्रम! तू खुवाय खाहेस ना? शिखी कोठे आहे? तो पुष्ट पुजारी नाम-मलबीला उचलून घेऊन मला, हे खरे का?”

विक्रमकैसरी काही उत्तर देणार एवढापाच लटूंसिंह ओरडून आवेशाने म्हणाला-“कोठे आहे तो पुजारी? त्याचे चामडे ओळवतो!”

जिवाजी त्याच्या खांद्यावर हात ठेवून त्याला शांत करीत म्हणाला-“असो चार्ड करू मर्याद लटूंसिंह! पहिल्याने सर्व परिस्थिती तर कळू देतील!”

विक्रमकैसरीने जंगलात पाऊल ठेवल्या पासून आकाश मूढेत प्रवेश करण्यापर्यंत घडणेली वृत्त थोडक्यात सांगितले आणि म्हणाला शिखी चोराच्या पाठीमागून ते कोठे जातात व काय करतात हे पहायला गेला आहे.”

“एवढ्याने चोरांचा पाठलाग करण्यात धोका आहे. तरी त्याने जे केले ते बरोबरच

आहे असे म्हटले पाहिजे. काय वाटेल ते झाले तरी या काळीशाने त्या पुजाऱ्याला पकडणे अशक्य! उज्वाडल्यावर सर्व डोंगर व रान पालथे घालू या.” असे समजून जिवाजीने लटूंसिंहची समजूत घालण्याचा प्रयत्न केला. म्हणाला-“तू घाबरू नकोस, लटूंसिंह! नागमल्ली त्या दुष्टाच्या हातून स्वतःचा बचाव स्वतःच्या बळावर करून नक्की परत येईल. मला तरी त्यांत शंका नाही आहे. तसे झालं नाही तरी पुजारी आमच्या जालयजून सुटणे अशक्य.”

जिवाजी ते बोलतच होता की खोऱ्याच्या बाजूला एका उंचवट्यावर त्यांना एक मगाल दिसली. कोणीतरी हवेत हलवून काही तरी खण करीत होता. जिवाजी व त्याच्या बरोबरच्या सर्वांनी ते पाहिले. तेथूनच त्यांना एक शिट्टीचा आवाज ऐकू आला. (पुढील मोठ पुढील अंकी)

कारस्थाना

विक्रमकैसरीने हट्ट सोडला नाही. तो पुन्हा / झाडाजवळ गेला, प्रेत खांद्या-वर काढून घेतले आणि तेहमीप्रमाणे पौन होऊन स्मशानाच्या दिशेने निघाला. तेथून प्रेतात बसलेला वेताळ म्हणाला-“तुझ्या सारख्यांच्या विरुद्ध कारस्थाने रचली जातात. म्हणून तुला या रात्रीच्या वेळी किती कष्ट सहन करावे लागत आहेत बघ. तुला अमळ हलके वाटावे म्हणून उज्वेल्या राजाच्या विरुद्ध झालेल्या कारस्थानाची गोष्ट मी तुला सांगतो. ऐक!” असे सांगून वेताळ मोठे सांगू लागला.

फार पूर्वी सज्जन येथे वस्त्रगुप्त नावाचा एक रत्नपारखी व्यापारी रहात असे. त्याच्याकडे हिरे वांगले मिळत म्हणून मोठ-मोठे श्रीमंत खासकारक नव्हे तर राजमहाराजेपण त्याच्याकडे हिरे विकत घ्यायला येत

वेताळाच्या गोष्टी

तो समुद्र पार देखील प्रवास करी व सिरे खरेदी करून आणी.

एकदा त्याने श्रीच द्वीपात 'शिरीषक' नामक एक अपूर्व हिरा विकत घेतला. तो पन्नास लाखाला विकायला असे मनःशी ठरवून तो स्वदेशी परतला.

उज्जैनच्या राजाला वज्रगुप्ताकडे शिरीषक नावाचा हिरा असल्याचे जेव्हा कळले तेव्हा राजा त्याला बोलावून म्हणाला—“वज्रगुप्त! हा हिरा पंचवीस लाख रुपयाला मी खरेदी करतो.”

वज्रगुप्त घाबरला त्याने त्या हिऱ्याची जी किंमत घ्यायचे ठरविले होते त्याची

बांदोबा

अर्धी किंमतच राजा घ्यायला तयार झाला होता. राजाने ज्या किंमतीला हिरा मागितला त्याच्याहून जास्त किंमत मागितल्यास राजाला राम येणार. वज्रगुप्त मोठ्या पेशात सोपडला, काही कोऱ्यांच नाही.

वज्रगुप्त काही बोलत नाही हे पाहून राजाने त्याला विचारले—“आम्ही कोण-तलेही किंमत कमी वाटली का?”

“तसे नव्हे महाराज! या हिऱ्यावर यहाचा प्रभाव आहे. काहीना हा जामणार नाही ज्यांना लाभत नाही त्यांचे सर्व पैस्यच नव्हे तर भरणहानी होण्याची सुवा भीती आहे.” वज्रगुप्त म्हणाला.

वज्रगुप्त ते साफ खोटे बोलला हे राजाने ओळखले. म्हणून त्याने स्वतःचे जन्मनक्षत्र सांगून वज्रगुप्ताला विचारले—“माझ्या जन्म नक्षत्राप्रमाणे हा हिरा घेतल्यास त्याचा काय परिणाम होईल असे तुला वाटते?”

वज्रगुप्त लगेच म्हणाला—“महाराज! आपणाले या हिऱ्यामुळे प्राणभय आहे.”

त्यावर राजा रिम्त रुचून म्हणाला—

“मला भ्रश्याचे भय नाही. भरणाला तयार होऊनच मी हा हिरा विकत घ्यायला तयार झालो आहे.”

वज्रगुप्ताला तो शिरीषक हिरा राजाच्या हाती विकायला पाठला.

ही सधे माझी युवराज प्रसेन याला कळली. तो महत्वाकांक्षी व दुष्ट होता. तो वज्रगुप्ताकडे जाऊन म्हणाला—“वज्र-गुप्त! महाराजांनी तुझा हिरा फार स्वस्तात विकत घेतला नाही का? तू महाराजांचा मोक्ष बळविशीस की तो हिरा त्यांना लाभणार नाही व त्यामुळे त्यांना प्राणभय पण आहे. परंतु त्यांनी त्याची फिकार

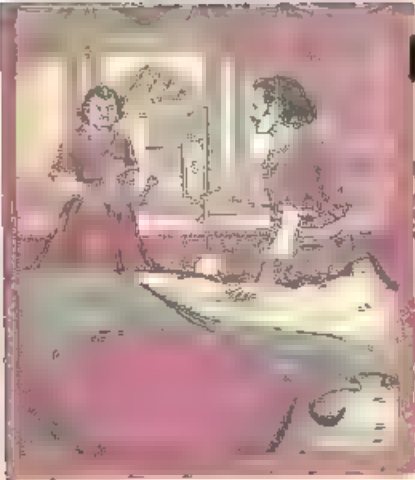
केली नाही. झाले ते ठीकच झाले. तू दूर झाला तर आपल्यावर कोणी संशय माझे एक सहानुभूति काम करून दिलेस तयार नाही. तो त्या हिऱ्याचा दोष मानून तर मी तो हिरा पुन्हा परत मिळवून

देईन. हिरा विकून तुला जी पंचवीस लाख रुपयांची रक्कम मिळाली आहे तीदेखील परत करण्याची गरज नाही. मी सांगतो ते करशील का?”

“बोला तर युवराज! आपली आज्ञा तर होऊ दे.” वज्रगुप्त म्हणाला.

“मला, महाराजांचा भुलू इतका मनकर होईलसे वाटत नाही आणि माझा राज्या-दिवेक होण्याची चिन्हे पण दिसत नाहीत. आतां काहीतरी उपाय करून राजाचा कांटा केवो नाही. झाले ते ठीकच झाले. तू दूर झाला तर आपल्यावर कोणी संशय माझे एक सहानुभूति काम करून दिलेस तयार नाही. तो त्या हिऱ्याचा दोष मानून तर मी तो हिरा पुन्हा परत मिळवून

आहे की हा हिरा महाराजांना लाभत नाही हिरकणी साल्लघाने मनुष्याचा जीव जातो इतर विषासारखा हिरकणीला रंग किवा चासपण नसतो हिऱ्याचा चुरा तुझ्याजवळचा हे मी तो दुधात धालून राजांना वांगळी देतो' मुकराज म्हणाला

बळगुप्त थोडा वेळ विचार करीत राहून नंतर म्हणाला—'माझ्याजवळ हिऱ्याचा चुरा आहे पण हे पहा, तुम्ही तो स्वतःच दुधात घालून राजांना प्यायला चा दुसऱ्या कोणाच्या हाती देऊ नका'

प्रसेन बळगुप्ताचा सल्ला मान्य केला आणि हिऱ्याचा चुरा पेटून गेला.

Full Screen

127

34

184

काही वेळाने बळगुप्त गुप्तपणे महाराजांकडे गेला आणि म्हणाला—'महाराज! आपण फार सावध रहावे आपल्याला किंवा आपल्याला आपला मुलूखी पहात आहे माझा बहीर! चिंतली आहे की बळगुप्त नपासून घेतल्याशिवाय आपण कोणत्याही खाद्य पदार्थांना तोंड लावू नये

हा सल्ला राजांच्या हिताचा होता म्हणून तेव्हापासून ही खाण्याचा किंवा पिण्याचा प्रत्येक पदार्थ वैजांकडून नपासून घेऊन मगच त्यांचे सेवन करू लागले ही गोष्ट निर्यातपणे झोक लागली

एके दिवशी राजा रात्री आपापला निवाला सेव्हा त्याच्या शयनगृहात प्रसेन स्वतःच दुधाचा पेला घेऊन आला

राजाने मुलाला विचारले "बाळ! तू स्वतःच बाज दुध घेऊन आलास! तक्रारच्या हाती को नाही पाठविलेस?" आणि दुधाचा पेला घेऊन तोंडाला मावणार इतक्यात त्याला बळगुप्ताने पिलेला सल्ला आठवला राजा दुधाचा पेला घेऊन आपल्या खास महलाने गेला तेथे वैजांनी दुधाचा परीक्ष करून त्यानं हिऱ्याचे पूर्ण प्रमाणाचे मागितले

दुसऱ्याच दिवशी राजांना मुकराजाकडून राजदोही म्हणून आरोप लावून त्याला

जमका तुरुंगवासाची शिक्षा दिली आणि न्यायाला अनेक बक्षिसे व इनाम देऊन त्याला तोंड केला

परत गोष्ट सांगून वेताळ म्हणाला—'महाराज! बळगुप्ताने प्रसेनाच्या कारस्थानात अजब विचन को आपणलं? त्यामुळे त्याचे नजमातच झाले, फायदा काहीच झाला नाही याचे उत्तर माहिती असून तू दिले नाहीस तर परिणाम तुला माहीत आहेच तुला ओम्हाची शंकर बाफळ होऊन तुझ्याच पायावर ओळू लागतील

त्याचे उत्तर म्हणून बिक्रमादित्य म्हणाला—'बळगुप्त राजदोही नाही त्याने मुलासून हिऱ्याचा चुरा दिला हे खरे आहे त्यानं हिऱ्याचे पूर्ण दिले नसते तरी बळगुप्ताने आपणली काही तरी कारस्थाने करून राजांना बघ केला असला राजा प्रत्येक सव विरोधक हिऱ्याची निंदा करू लागला असत त्या शिरोवफ हिऱ्यासाठी तो

जे सोड बोलला होता ते मुकराजाच्या रक्षणार्थ सहाय्यक झाले असते पेरत स्वामिभक्त बळगुप्ताने विचार केला की त्याला फायदा होवो किंवा न होवो, निदान राजाचे रक्षण तरी होईलच ते कर्तव्य त्याने पाळले व आपली स्वामिभक्ति दर्शविली, म्हणून त्याने राजांना सावध केले अशा तऱ्हेने त्यानं स्वतःचंदखोल रक्षणच केले कारण राज्यलोभाने आपल्या बापाचा जीव घ्यायला तयार झालला प्रसेन राजा झाल्यावर त्या कारस्थानाची माहिती असणाऱ्या बळगुप्ताला जिवंत सोडणार नाही हे त्याला ठाऊक होते फाही जशी बळगुप्ताने केले ते इष्टच होते'

अशा प्रकारे राजाचे मौन भंग होतच वेताळ प्रतापरावेंदर अधून झाला व पुन्हा झाला जाऊन जीवकळू लागला (कल्पित)

एका भावी एक शोभन गृहस्थ रहात असं स्थाना नेहमी बोटे बोसण्याची व फुलं करी मारण्याची संवय होती. एकदा त्याला एका गाडीवाणाची गरज होती. एक भुल्य गाडी हळायला नाकरी देवा का विचारायला लागला. श्रीमंताचे त्याचा विचारले- 'काय रे पराचा कायला करता येतो का मुला ?'

देव आली की का नाही करणं येणार परराज गाडीवाण पुराणार

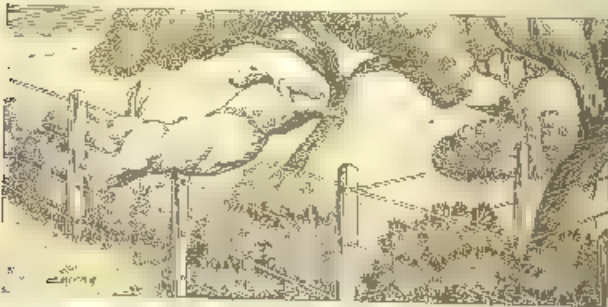
कारण नव्वे राणें वन अगारा ये गाडीन असणार भ्रष्टांत विचारन ना धावत मरणार

नवी विवसाव न श्रीमंत बगळणार प्रजे। का रावी पला आणि निवल्या पाटवला म्हणाला 'या जत एकदा नाल दमं तर कन टाके माझीत माहे कुम्हिला ?'

हे अकस्य आहे !' पाटील म्हणाला

होय, अगदी खरे आहे पाटील वाहेब ! एकदा आयचे वनी चिपारीला येले कृष्णचक्रन एका नश्याने उडी सरवली तो खासी जमिनीवर पडण्यापूर्वीच आपल्या पोटातले गोळी मारून त्याला ठार केले. आम्ही त्याचे पोट चिरून पाहिले तर त्यात दोन आणखी ससे होते, ही गाडी हॉकगारा म्हणाला

"असं म्हण " गाडी वात्यात जो लोणकडी ठोकून रिती होती तिथ्यावर विचार करून पाटीलसाहेबांना यनाचे समधान करून घ्यावे लागले

साकनर वण एन शोभन व्यापारी रहात

अन व्याला सुवर्शन नांवाचा एक परगण व सुनीता नांवाची एक मुलगी होती। मुलाच्या लहानपणीच त्यांची आई व गल्ली म्हणून त्या व्यापाऱ्यावरच मुलांचा गव लाग पडला परंतु त्याने आनंदाने मर्यात सर्व लड पुरविल आणि त्याला लव यदाच देवाबिल मरणसमयी त्याने अ आपा मुलाका अवळ बोलावून म्हटले- 'जळां मी न्दानार करून कावो मयचे पणतोरळ वाहेत काता मला देवाचरे वात्यामण जाले आहे तेव्हा एक दोन त्व का पोटी मुला सांगून ठेवतो

बाप वा जवळ किती यत व बेभन अगळे मरी त्यात नित्य मर पडत गेली तरच त आपम नाहील स्वस्थ वसुन चैनीत 'दवम काप्याचे ठरविलेस तर कापरा- लायचे हे वमय पाहता पाहता नाहीस

होईल. श्रीपुर वेंचें माझ्या ओळखीचे एक व्यापारी मित्र आहेत ते मला सल्ल्या भावासारखे आहेत त्यांचे नाव लक्ष्मीपुत आहे ते मुला व्यापारात मार्गदर्शन करीत रातील'

सुवर्शनने बडील वारल्याबाग संस्पष्टी बगैरे सर्व धार्मिक विधी कलत बडिलांथ्या नावान पुष्कळ दानधर्म केला, नेतर आपल्या बहिणीला म्हणाला "मुनीका" नावाची सांगितल्याप्रमाण व्यापार धंदा मूळ करण्याचे मी ठरविले आहे, मी श्रीपुरला जाऊन बाबांचे एक दिव नक्षीगून यांना भेटून व्यापार मूळ करावा, म्हणतो

मुदधनळा बहिणीला घरी एकटीला ठवून जावे लागले तरी त्याने तिच्या सोबतीला म्हणून एका म्हत्वाच्या मोलकरणीला ठवून दिल त्याने आपला एक काटो बहिणीजवळ लायचे हे वमय पाहता पाहता नाहीस

घेतला तगर तो काही विश्वासपात्र नोकरांना बरोबर घेऊन श्रीपुरला निघून गेला.

आपल्या मित्राच्या सौंदर्याने मृदुलीची सर्वात कळल्या पासून लक्ष्मीगुप्ताचे मन कोणत्याच कामात लागत नव्हते. त्याला मूलबळ नव्हते म्हणून सुदर्शन जेव्हा गाळा तेव्हा लक्ष्मीगुप्त व त्याची बायको दोघांना परमाणंद झाला.

लक्ष्मीगुप्तवर श्रीपुरच्या राजाची फार भक्ती होती. म्हणून तो एकदा राजाच्या भेटोस निघाला तेव्हा बरोबर सुदर्शनला पण घेऊन गेला आणि त्याने राजास सुदर्शनची ओळख करून दिली.

राजाला प्रताप मित्राचा एकुलता एक मुलगा होता. सुदर्शन व प्रताप राजाची परस्परराष्टी फार लक्षकरच मैत्री झाली. म्हणून सुदर्शन दारोज राजवाड्यात जात येत असे, तेथेच तो जेवण पण खेळ व अरण्या मित्राबरोबर राह्या आंगठ बराच वेळ खेळे.

एकदा सुदर्शन लक्ष्मीगुप्ताला म्हणाला - काका! मी पुष्कळां, जेवळ जवळ दारोज युवराजाच्या बरोबर जेवत आला आहे. एकदा त्याला आपल्या घरी बघायला बोलावू या का? "

'जवळच बोलाव, मुला! लक्ष्मीगुप्त म्हणाला. सुदर्शनने प्रतापला आपल्या घर जवळच बोलाविले व राजा व राणी दोघांनी त्याला त्याच्या मित्राच्या घर जेवणवला जावला परवानगी दिली.

भेजवातीच्या दिवशी लक्ष्मीगुप्तने जेवणाची व पाहुण्यांच्या आदरातिथ्याचा उत्तम व्यवस्था केली. युवराजाच्या इतमागाला शौभेळ अशी पंचपक्वान्ने तयार काढून मनोरंजनाची पण सर्व व्यवस्था उत्तम केली. आपल्या मित्राच्या आराद्रावरून प्रताप राणी त्याच्याच घरी राहूला.

तो झोपायला निघाला तेव्हा त्याने सुदर्शन भितीवर टांगलल्या भुजानेच्या

वाटिरीकडे बघत आहे हे ओळखले. त्याची दृष्टी पण त्या तसविरीवर गेली. त्याची दृष्टी त्या तसविरीवर खिळून राहिली. त्याला त्या दिवशी रात्री शोषण झाले.

दुसऱ्या दिवशी प्रताप आपल्या घरी निघला तेव्हा त्याचा चेहरा उतरलेला. त्याला ते पाहून सुदर्शनने त्याला विचारले - 'ताका तू काळ विबसमर कसा हसत व उडान होतास पण आता असा उदास का? ' लक्ष्मीगुप्तने काही चूक झाली असली तर सांग मी पाहू न वृक न दाड दिव्यादद्वय युव जन्म द्या.

'तू आपल्या मनातले गुपित इतके दिवस माझ्यापासून असे अपडून कां ठेवलेस? ' प्रतापने विचारले.

'सपनायला माझ्याकडे काही गुपित असेल तर ना? ' प्रतापने चकित होऊन विचारले.

"ती तसवीर कोणाची होती रे? काय पण सुंदर मुलगी आहेती! तू तिच्या विषयी माझ्याजवळ एक चकार शब्द कधी उच्चारलास का? " प्रतापने विचारले.

'सुदर्शन जोगत हुंला व म्हणाला - अरे ती माझी बहीण मृतांताची तिच्याविषयी तुला सांगिले होते? "

पुढेचोतणे भाशे एकदां सुनीता नांवाची त्याला एक बहीण असल्याचे सुदर्शनला सांगितले होते परंतु ती अप्सरेसारखी सुंदर असेल असे स्वप्नात देखील प्रतापला वाटले नाही आतां लगेच फत्ताबने तर तिच्याबरोबर जसे त्याने भनाई करविले

घरी परत आल्यावर प्रताप खिन्न मनाने अथरणावर पडून असल्याचे राजा व राणी दोघांना कळले व दोघे चवकसले आली त्यांना वाटले की लक्ष्मीगुप्तच्या घरी युवराजाच्या भनामागून आदरातिथ्य झाले नसावे म्हणून स्थानी प्रतापला कारख

विचारले तेव्हा प्रताप थोडा काळन व सकोच करीत म्हणाला-“सुदर्शनची बहीण सुनीता हिच्याशी माझा विवाह झाला नाही तर मी या पुढे दुसऱ्या कोणत्याही मुलगा लग्न करणार नाही.”

राजा व राणी म्हणाले-“मुलगा! एका सामान्य व्यापाऱ्याच्या मुलगी लग्न करणार?”

“मला राजकन्या नकोत मी लग्न करणार तर फक्त सुनीताशीच। प्रतापने विज्ञान साबितले. नाइलाजाने राजा व राणी दोघांनी लक्ष्मीगुप्त व सुदर्शन दत्ताला बोलेवून घेतले. राजा म्हणाला-“माझा मुलगा प्रताप याची सुनीताशीच लग्न करण्याची इच्छा आहे. तुला त्यात वही हस्त नाही ना?”

“याहुन जास्त आनदाची गोष्ट मी काय असणार महाराज? प्रताप माला जे काय कळवेल मित्र आहे त्याने माझ्या इच्छेप्रमाणे लग्न करण्याची इच्छा प्रगट केली असल्याने मी भोष्ट आसच्या माम्याचीच मान्यता पाविले! सुदर्शन म्हणाला

त्यानंतर राजाने आपला मंत्री मात्य वाला बोलावून त्याला यवराजाने विवाहाची सर्व तयारी करण्यास मागवून

नागादात्याला धर्मे काही पूर्वीच कळले होते सुनीता अनुपम सुंदरी आहे हे त्याला माहीत होते तिच्याशी लग्न करण्याची त्याच्या मनाने इच्छा होती. म्हणून त्याने पुनः राजाच्या लग्नात विघ्न आणण्यासाठी क पुरणी बोजली आणि राजाकडे आक्रमण करताना म्हणाला-“महाराज! आपण या विवाहासाठी इतकी त्राई करणे इष्ट नाही सर्वेचारे येथे सुनीताना प्रेमसमय येतकाली अय्यण्याचे ऐकिले आहे

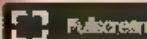
व म्हणून राजा लग्न लक्ष्मीगुप्त व सुदर्शन दोघांना बोलावून म्हणाला- मी आपल्या मूलाशी सुनीताच्या लग्नाची गोष्ट

विचारली तेव्हा ती सदाशरणी नसल्याची गोष्ट तुम्ही माझ्या पासून लपवून ठेवलीत. मला वेगळ्या राजाला कसविता आहा का?”

सुनीतावर असा खोटा आरोप केल्याबद्दल नागाबून सुदर्शन म्हणाला-“महाराज! माझी बहीण दुराचारची आहे याचे प्रमाण कोणी दिले तर मी फाशी जायला तयार आहे परंतु हा आरोप खोटा ठरला तर ज्यात आपल्या मनांत हे त्रिष कालविले आहे त्याला फाशीची शिक्षा द्यावी पाहिजे”

“मी याची बहीण दुराचारिणी असल्याचे प्रमाण द्यायला तयार आहे.” नागामात्य म्हणाला

127

ਮੇਰੀਆਂ ਰਾਜ ਕੀਤੀਆਂ ਰਾਜ ਰਾਜੀ ਕੀਤੀਆਂ

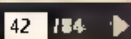
राजान बुद्धदेवता कर्णों से शरीरों में गहान

जाम्बेज

पत्र में प्रहृष्ट प्रशान्ता मजकूर असा होना

पत्र में प्रहृष्ट प्रशान्ता मजकूर असा होना

पत्र में प्रहृष्ट प्रशान्ता मजकूर असा होना

निम्ने भाषित्वा घराणा कुलूप लाबल व सरळ

आपको

फाशी देत आहे।' पण आपला मंत्री चोख व लुच्चा आहे. तो संकटपूरला भाड्या घरी येऊन माझ्या घरातले वाय दाखिते कोळस घेऊन गेला आहे.

नागासायब शंकरपूरला गेला होता तो गोष्ट पाहिला खुद्द माहीत होती म्हणून त्याने मंत्र्याला विचारले-“काय नागासायब! तू या बाईच्या घरीन हिचे बागिते चोखन आणले होतेस का?”

खाटे, साम लोटे! मी कधी हिचे तोंडमुद्दा पहिले नाही आजपर्यंत नागासायब म्हणाला.

तू पाह तोंड दाखव पाहिल नाहीस म्हणतास आणि तू माझ्या घरी एक पाच काढली होतीस असे या गावतला प्रत्येक मनाय सांगत आहे, आणि माझ्या घराची खूण म्हणून मी दिवले अगदी पण तुला मिट्टालो आहे मग तू सर्वच खाटे का? सुनीलान नागासायबला दाखवून विचारत पडला.

गजाने सुनीलाने ते शब्द बोलणे जायतच एकून शकित होऊन विचारले-“मुली' तू कोण हे नाही कळते मला!

मध्य रात्र' तुमच्या मध्यरात्र दराबरी जी म्हणून कारण ठावकली सुनीलान तें पाव' विकारण फाशी जाणाऱ्या निरपराध सुदर्शनची मी बहीण।' हे सांगून तितं भुरवाती पासून मंत्र्याने काय काय केले ते सांगितलं व तिच्यावर निष्कारण लग्नकथा खोट्या आरोपाबद्दल बापत्या नागासायब दाख देत रडू लागला.

नागासायबचा खेदरा नाट्य फट पडला. गजाने सुनीलाने तिच्याने असल्याच काळखंड त्याने सुदर्शनला सोडून दिस्यास मागत त्याची थ सुनीलानची समा मागितली व मंत्र्याला फाळोधी शिक्षा दिली.

त्यानंतर सुनीलान व प्रताप यांचा विवाहसमारंभ समुहूर्तावर थापल्यानने पण पडला.

पांघरलेला खुलेपणा

एकदा एका गाव्यात मोठा कुळाळ पडला त्याच्या जवळ नाही की प्यामला पाणी नाही त्याच काळीस राजाचा एक पट कोट मरी बाहेरसा झाला त्याच्या आचार्य राजाने आपल्या शिष्यांना मार्गदर्शन त्याचे शासनत पण खुला रहस्य बने तिला तीन मुल्ये होते त्यातला मोठा शक्तीभाती कमी दुसऱ्यात मला काळखंड झाला व तिसरा विषुवाम कलन दोन्हीही वरी राजाचे प्रत्येकाच्या घरावर आक्रमण झाला व्होले पण तिघांनी त्या उदात्तावरून आणि त्याला बाहुन त्याच्या पाटातले पाणी मडक्यांत आणि त्याचे मान मायसातवा भांडपात लपवून ठवून दिले. ते सर्व थार त्याची लुकी आई पहात झाला तिच्या तोंडाल कोणती ही गोष्ट झाले मय म्हणून मुलानी तिला सांगितले की आई आज आम्ही तुला नवी नवेली कलन तुझे लग्न लावून देणार आहो तुझ्या

लग्नाच्या बळी या उतांचे मांसन भिजवून पाहुण्यांना वाडणार आहो.

राजाचे शिषाई शक्तीभाती करणाऱ्या भावाकडे शरत आणि त्यांनी उदात्तावरून बसकरी केली तेव्हा तो म्हणाला आहे. तुम्हाला दिसत नाही का, मी एक सामान्य मातकरी आहे मी शेत नगरी आहे, दिमन नाही का तुम्हांला?

पण गजाना ईन हरबला पहा तू पाहिल्यास का कुठे? शिष्यांनी नितावनड

आहे दिवसत दोन एकर शेन सांगकून होत नाही, मग पधरा एकर कसे होणार? ' त्याचे ते उत्तर एकून शिष्यांनीचा बाटले की बेडा बिडा असावा आणि त्याचा नाव बाहुन ते मळवाल्याकडे गेले तो त्या बळी आंबे तोंडीत होता.

“तू राजाचा उट पाहिला आहेस का रे?” शिष्यांनी त्याला विचारले.

तुम्ही पाहताच आहा मी आहे तोडतो आहे 'माळी म्हणाला

"तू आहे तोडतो आहेस हे आम्हाला दिसते आहे परंतु आम्ही विचारतो आहो की तू राजाचा उंट पा आजूच्या बाळाला पाहिलास का? शिपायांनी विचारले

बामन्हा बांब्याला थोपळयाएवढे आहे लगतत हो!" माळी म्हणाला

ही स्वारीदेखील वेडीच दिसते आहे असा विचार करत तो ब्रिजकराकडे गेल आणि त्याला त्यांनी विचारले काय र. तू राजाचा उंट या राजाच्या आम्हाला पाहिलास का? "ता देखोळ वेड्यासारखाच काहीतरी बघाला म्हणाला कधी कधी एक ठाण विणतां तर कधी एक बारभर कापड बुद्धा विणून होत नाहीं

ते नव्हते रे तू राजाचा उंट कुठ पाहि-
लाम का एकडे आलेला?" शिपायांनी
पुनः आला विचारले

"तुम्ही मराईच्या तरां फिटताना चार पैसे मान 'महाभारत' मध्ये का पुरी किमंत? तो म्हणू का

"एत शिपायांच्या उतराचा म. तूण शिपाई त्याच्या आईकडे गेल तो थोडा दारात उभी राहून त्या शिपायाकडेच पहात उभी होती त्यांनी अदल जाऊन तेला तोच प्रश्न विचारला "तुम्हाला राजाचा उंट पाहिलास का न?

'कान्हादा पाटिशातर मार्या मुलांन त्यांना ठर केले म्हणतारी म्हणाली

केलां ठार रले म्हणतारी शिपायांनी विचारले

"य" शिपायांनी मला नवी नवेली केल त्यांनी त्याच दिवशी होतारी म्हणाली

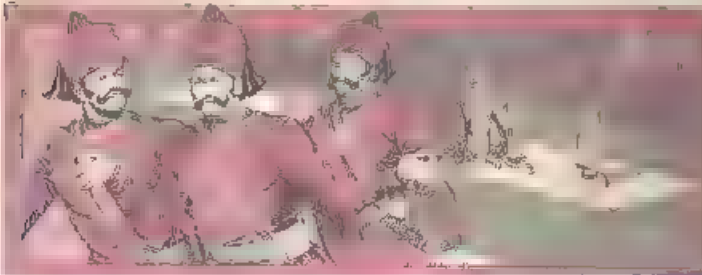
शिपायांना वाटले की या खूळीजवळ आपण चवकशी केली हा आपल्याच मुख्यपण

फार पूर्वी काळाल देशाच्या सामेवर रंगपुरी त्या गावान मुधीन नवाच' एक तरुण नामक एक लहानसे राज्य हाणे त्या युवक रहात असे तो लहानगणो कावीळा गावानल लीक फार गरीब होते याचे विश्वाभ्यासाभाठी शल्ल होता पड्याम्हाचा कोवळा गावाच्या मीन बाजूची जमीन अश्यास करून तो तुकताच परत आला आसाड हातो फक्त उतरकड मुधीन होता शायकरी फक्त मजुरी करतो हे जमीन होतो पय गम्भी भाडवटी वर्ग एकून सनं गावक-यांना थोळावून त्यान गावक-यांना त्या जमीनीन लाववड करण्याचे त्याचे कारण विचारले व ते एकजगावर लाडून दिले होते मालमजुरी करून त्याला गावक यांच्या भोळपणानेहून बाबचपे त्र पैसे मळत त्यावर त्यांना आपला उदर मळत ह करवा लाग कारण उत्तरकडील मध्यभागी एक मोठ वडाच होत आहे त्या जमिनीन भुतांकी मुक आलो लह्यापासून काडवण भुतांकी मुक आलो लह्यापासून विकड त्यातो जाणच नाडून दिले काही जण प्रसन्न करून विकड गले त्यांच्य तका काही परतलेच ताटोष आणि जे पत्तल न बड हाऊन पत्तल म्हणून गावक-यांना डहशत शयली आणि त्यांनी निवड जाण दण मडून दिले असा तहने ती जमीन आसाड पडून राहली

त्या गावान मुधीन नवाच' एक तरुण युवक रहात असे तो लहानगणो कावीळा विश्वाभ्यासाभाठी शल्ल होता पड्याम्हाचा अश्यास करून तो तुकताच परत आला होता शायकरी फक्त मजुरी करतो हे एकून सनं गावक-यांना थोळावून त्यान त्याचे कारण विचारले व ते एकजगावर त्याला गावक यांच्या भोळपणानेहून बाबचपे वाटले गावक री म्हणाला- शताभ्या मध्यभागी एक मोठ वडाच होत आहे त्या काडवण भुतांकी मुक आलो लह्यापासून काडवण भुतांकी मुक आलो लह्यापासून हिडतात ही गोष्ट कोणी सांगून आम्ही एकली असे नसून आम्ही स्वत डोळ्यांनी पाहिली आहे

मुधीनने त्यांना एकट मुळट सर्व प्रकारचे प्रश्न विचारले तेव्हा ते म्हणाले-"ही पालकी थंडत होतत नाचतात हसतात व विवडतात "

मोहतो लुमची! असं घरातल्या मर्यात म्हुणून व काही तरी करण्याचे ठरवून ते मदीं बसणं होणं.

दुसऱ्या दिवशीं दुपारी हचणवाण घाल्यावर सर्व आपापल्या घरी गप्पा मारात आराम करीत असता सुधीरने त्याच्या जवळ जमलंलं मामान घेतलं व त्याच एक गाळोट बांधून घेऊन निघाला. वाटेत कांणी बिचारले की कोठे निघालात तर त्याच्या तोंड परमावी आली आहे असे सांगून पकड निघून गेला.

मुयास्ताच्या आधीं सुमार तीन वास सुधीर सुताच्या शंताकडे गेला त्यानं जवळ पाहणी जागा एकपूरक पाहिली तेव्हा त्याला माणसाच्या पावसाच्या खुणा दिसल्या, त्या खुणा जुन्या नव्हत्या त्या वस्त्र तिकडे लोक येतजात असावेत असं त्याला वाटलं.

सुयास्ताच्या सुमारास मुधुमन अजून गाठोडे सोडून गेल्या ठेवलेलं काळे घाबर काळूत अंगात घाबले आणि गाळाड घडून गाडावर बटली पडली तेव्हा सुधीरने त्यानं स्वतःचीचली दागी बांधून पकड घेतल्या वसत्या वसत्या बुलबुल घाल्या त्याच्या तोंड तर चुकवून खाली पडण्याचा प्रयत्न करून

दृष्टीत त्यानें ही व्यक्तीच्या काही हात काढत घाल्यावर त्यानं तरातर बांधले आणि त्याला खास पदार्थ खाऊन घेतलं आणि भोवतीं वाट व्हात वसला.

मध्यरात्रीच्या सुमारास काही लोक त्या भुताच्या घरात आले त्या लोकांना ही जागा वागल्या नाहीत वसत्याचे स्पष्ट विमान होते ते एकंदर पाच वर्ष हात घालून एका बागी एक शेकोटी पेटविलो त्यानं त्याचं कसलं तरी पूड टाकली. त्या इतर एकंदर मोठा जाळ झाला व विसला त्यानंतर त्यांनी सैपाक केला, एकानं एक काढा झाले घेतली. काठीला मोठे पोरने कापड डोळ्या आणि बंडाच्या झाडाजवळ गोरा नेळ हा पोरने राहून नंतर त खात्री ठावून मधून मधून एक मनुष्य काढला त्याच्या पांयात राहिला अन् आणि एक जण माणसाच्या हात राहला.

अशा प्रकारे ते काही वेळ भुतांकीत काढा घेतले काही वेळानं आणखी इतर जण त्या त्याच्या पैकी प्रत्येका हात घेतली. ते एक जळणारे पाच घेतले त्यांच्या साराखाली एका १० मारा १० होता तेथे आले त्यांनी मोठली तेव्हा सूर्य बराच वर आला होता.

आज त्याच्या खाली खणलं घाडी मानी खणून घाल्यावर खणून काही गाठोडी दिसली त्या व्हा खणानी आपापली गाठोडी त्या खणून ठेवून खणून बुजवला आणि दगड पुन्हा त्या खणून घेतले. नंतर सर्वांनी मिळून एकच बसून घरावर आणलेले खाण्याचे पदार्थ खाऊन घेतले, नंतर काही वेळ मुताचे खेळ खेळत तेथून निघून गेले.

ते लोक घोर हात हे सुधीरने ओळखले चोर निघून घेतल्यावर सुधीर निघून हाऊन झाडावरून आपल्या त्याची खाण मोडली तेव्हा सूर्य बराच वर आला होता.

त्यात स्वतः सावली व धूत घेतलेली दोन्ही सोडली व छाली उतरून गावात गेली.

गावातल्या तऱ्हे मंडळींनी सुधीरला विचारले-“काय रे तू शांदाबाहेर कोठे तरी गेला होतास म्हणे? कोठे गेला होतास व इतका जवळपरत कसा काय आलास?”

‘मी कोठे दूर नव्हतो गेलो सुतांच्या शेतात भुतांच्या बरोबर होतो.” सुधीर म्हणाला.

सुतांनी मुला विवंत कसे काय सांडले बुवा^{११} गावकरी अकित होऊन विचारले लागले.

अरे ती भूत अफत्योसारकीच भूत होती. आपण हिंणत असून तिच उभलूनतर ती सर्व एवढीच जातेली. तू म्हणाला एक घात मी राखवणार आहे. आज’ म्हणत म्हणाला.

सुधीर काहीतरी संवपणा करून आपल्या मवांना धांवपात लकलणार असून पुढीलतो. वाटेत गेलो की काही तऱ्हे मंडळी सुधीर बराच भुतांच्या घनात जाऊन त्यांना जाऊन यांना भुतांचे अंत हिंणत पाहिले. भूत कोठे संपाद करताना त्यांनी शांदाबाई काढून घेतली होती. एकदम जाऊन कसा झाला व कसा तो दिडारा, एका भूता ने हात ने काठी धरून त्याने पाहिले फुडकून कोठे व काही लगेचच त्याच्या अंगावर ‘भूते’ कधी ओरडली व हसली बरेच बर्णेन करून सुधीर म्हणाला- हा भूत एकंदर पंधरा आहेत मी हे सर्व झाडावर बसून व हिंले ही भूते नमुन घेऊन घेतले. ‘अनांगारक खट्ट करून त्यांनी गावकऱ्यांना लहान वयस असून असे असे हे जाऊन प्राणाला मात या झाडाबाई एका तडुपान पुन्हा उठवताना गावकऱ्यांना हे सर्व कळू नये व ‘आंध’ असा निविघन घालून त्यांना वासाही नसावा या तऱ्हे रतानांचे हे तांत्रिक रचण आहे.

चांदीया

नवे सुतांनी मिळून ती दगड बांधली व सगळे व लहान वयस पाहण्यावर त्यांना कुठेतरी यागितल्याप्रमाणे समरावर गाठोडी दिलेली. सुधीरने ती सर्व गाठोडी तऱ्हेने मित्र मंडळीच्या भुवनेने उचलून गावात नेली. यात सर्व गावकऱ्यांनी एकत्र जमवून भुतांच्या अंताने शुभित अंगजावून यागितले. गावकऱ्यांना त्या म्हणाला ते कळू व रागे कासल व सून त्या सुवपणाबद्दल रजजाताप करावा लागेल.

सुधीर म्हणाले आपल्या गावकऱ्यांना यागितल्या या चोपांना अहल तहल असे काही तरी कळ पाहिले तातों तऱ्हे आपले गाव साहून दुसऱ्या गावां जाऊन पुन्हा त्या गावाच्या चौकांना वास देतील.

त्यांनी सुवाती मिळून स्थान बदलाला. या सर्व ठिकाणांना दयाच ठरावले. त्या प्रमाणे त्यांनी राजाकडे नी मधे गाठोडी तऱ्हे दिली.

त्या दिवशी रात्री चोर आपली गाठोडी घेऊन त्या कडाच्या साडावळ आले तेव्हा झाडाबाई शिकारा लहान पाहून त्यांना आश्चर्य वाटले. ते किकर्तल्याविमूट स्थितीत असे असता सुधीरला पुढारी करून गावातल्या पन्नासवर तऱ्हेने मंडळींनी काढ्या घेऊन त्या चोरांवर हल्ला केला व सर्व चोरांना क्षुप द्याप दिले आणि त्यांना कैद करून राजाकडे घेऊन गेले.

राजा गावकऱ्यांवर खूप झाला त्या चौकांनी कितीच वर्षे राग्यात पसकळ पातविला होता. मधोमध चानुदास चोरांना एकडवून दिले. याबद्दल राजाने त्याला शावामकी दिली आणि गावकऱ्यांना चार माहिम पुढल एकद घाल्ये दिले.

त्या वर्षी रागपुरीच्या सोदकऱ्यांनी गेत नांगरून पुन्हा पीक काढले. अशा तऱ्हेने गावावरचे संकट कायच नव्हते व गावकरी सुखी झाले.

मिका-पायी काठी

एका गावी एक भिकारी रहात असे त्याच्या हातात पितळी मूठ असलेली एक काठी नेहमी असे काठीचे दुसरे टोक पण पितळी होते

त्या गावाच्या रामूने एक मोष्ट पाहिली ती भिकारी एक क्षणभर देखील ती काठी दूर ठेवीत नसे. तसा ती भिकारी म्हातारा नव्हता अन् आंधळा पण नव्हता मग नेहमी स्वतःजवळ तो ती काठी कणासाठी ठेवतो बरे? कराचित त्या काठीत तो पैसे जमवून ठेवीत असावा, असे समजून रामूने ती काठी केव्हा तरी लांबावण्याचे सनासी ठरविले एकदा रामू भिकारी झोपत असे तेथे रस्त्याचा बाजूला भवतं वण जाऊन झोपला, भिकारी या कुशीवरून त्या कुशीवर बघलेला पाहून रामूने ती काठी हलवून उचलून घेतली आणि तेथून पाय काढला

वरून रामूला एक वाणी भरला तो भाल विकत घ्यायला बाजाराने चाकल होता त्या बाणधाराजवळ पेशाची धेकी राखल्या दिवसाला रामूने त्या वाण्या आर बाग्या अडवले व दरड्यात पेशाची पिश्या मागितली बाणधारा तक्रार दिली रामूने पुन्हा दरड्यातून विचारले मुकाट्याने देतोस की नाही आणि त्याच्या उपस्थानाची काठी पाहली काठीचा पार डोक्यातून दिसल्यामुळे वाणी बेशुद्ध होऊन पळली पडला

वाणी बघूड होऊन पडल्या पाहून रामूने शेतकरी ही ना मला असाच आपल्या ज्ञानाने काठी पाहून आपणाने काणी सजव कर नये म्हणून रामूने ती काठी तयार टाकली आणि पळून गला

घडिचा वेळाने वाणी गाडीवर आला त्याची विषयी न हीच आम्ही दिसी

एक काठी जवळ पडलेली होती बाणधारा तयार झाला तो हा काठी विकून घेऊन काठी उचलून पाहिली गाडीची आकाराचा भाल तऱ्हेने असे हने व उचल घे मानाने जवळली काठीची दोन्ही टोके बाणधाराच्या माळावणाला मलून बाऊन पितळी होती त्याने विचार केला त्या सानारान तो काठी बीस रुपयाला विकत काठाक काठी तयार करिपुत महिषा सांगून तो काठी बीस रुपया विकत घेई

गाडी गिधवीर इतान मग हने असा विचार करून त्या बाणधारेने बाणधारा काठी तयार सानाराना हाती तो काठी जवळ बाणधारा विकली सानाराना म्हाणाला या काठीत हिरें दिसले असेत मगचा जवळवलीपसणे हे हिरें मका ती मूठ किवा टोक काढणे त्यांना कसय राखत नाहीत म्हणून स्वतःला विचारला प्राल नाही या झिटाय वाणी किता हिर

घ्यायचे या प्रस्तावर शोषांची मारामारी पण झाली. त्यांची ही मारामारी पाहून राजाच्या मित्रांमधील त्यांना घरेलू आणि राजासमोर नेऊन त्यांना ठप्पर केले. त्यांचे भांडण त्या काठीत लपवून ठेवलेल्या हिऱ्यांसाठी आहे आणि ही काठी त्यांनी कोठून तरी चोरून वाणली आहे हे राजाला कळले. म्हणून राजाने त्या दोघांना कैदेत टाकले. त्यानंतर राजाने आपल्या राज्यत बघी दबडो पिटाविली की जा कोणते काठीच्या आत काय ठेवले आहे व ते कसे काढावयाचे हे नागाल त्याला मोठे इनाम दिले. आईने ती दबडो एकूण रमू वाणी मोनार व भिकारी चौथे राजाकडे आले. मग म्हणाला- महाराज! या काठीत गुनं लपवून ठेवले आहे."

"नाही महाराज हिरे आहेत!" वाणी म्हणाला. "बरोबर आहे महाराज, हिरेच आहेत" सोनार पण म्हणाला.

महाराज! ही काठी माझी आहे ती माझी मला परत द्यावी' भिकाऱ्याने राजालाच प्रार्थना केली.

"यात काय आहे हे प्रथम सांग! भिकाऱ्याला राजा म्हणाला.

"महाराज! भिकाऱ्याच्या काठीत काय असणार? एका थोर पुरुषाने या काठीच्या सोन्ही टोकांना पितळी रोपण बसवून दिली होती भिकारी म्हणाला.

भिकारी जे म्हणाला ते राजाला खरे वाटले. त्याच्या बोलण्यात कृत्रिमपणा नव्हता. रामू वाणी व सोनार तिघांपैकी एकालाही काठीत काय आहे हे सांगता आले नाही. म्हणून राजाने सर्व गाष्टींची खचकती करून व काठी त्या भिकाऱ्याचीच असल्याबद्दल खात्री करून घेऊन ती काठी त्याला दिली आणि तिघांकडून शंभर रुपये दंड वसूल केला.

राजदंड

विक्रमसिद्धी जव्हां कलिंग देशाच्या गादवर

जयलाला तज्ज्ञा प्यात सर्व प्रथम आपल्या राज्याच्या मारी राजाला जे दंड पाठ होते त्या सर्वांना जिकून आपले राज्य सुरक्षित केले परंतु भुवनेश्वरीचा मांडलिक राजा जयदेव याने बंड पुकारले त्याचे परिणाम वरण्यासाठी विक्रमसिद्धीने आपला विजय पात्र न हुकार संतापला. शक्तिमिह याला पाठविजे शक्तिमिह तिघाला तज्ज्ञा राजाने आपला राजदंड त्याच्या हातात दिले व म्हणाला- 'या राजदंड माझा प्रतिनिधी आहे हा दंड तुझ्या हातात असेपर्यंत तू जो जो निषेध घडोय तो साक्षात् निर्णय आहे असे समज तु निषेधी हाथील'.

शक्तिमिह एक मोठे सैन्य घेऊन भुवनेश्वरीच्या किल्ल्यापासून एका मेळावर वळून पोचले. स्वारी करून तो किल्ला जिंकणे त्याला कठीण वाटले.

म्हणून शक्तिमिहने लढाई करून किल्ला जिंकण्याचा निश्चय घेऊन हिंसा आणि जयदेवची मधीची बोलणी मूक केली. त्यात दोघांच्या भेटासाठी किल्ल्यापासून बाहेरचा भंताखोर एक तंबू उभा केला व त्या तंबूत दोघांची भेट होण्याचे तत्त्व त्याने तंबूत सोडमोठ्या शंभर पेशवा आणून ठेवल्या. मोजक्या अंगरक्षकांबरोबर तो तंबूत पोचला व जयदेवची वाट पाहू लागला. कोंठ्या वेळाने जयदेवनेत्रीन काही अंगरक्षकांबरोबर आला.

शक्तिमिह जयदेवला हामोरा गला तो त्याला म्हणाला- मी आपल्या अंगरक्षकांना दूर जायला सांगतो तू पण त्यांना दूर राहायला सांग मी एक देखील शस्त्र घेऊन आलो नाही तू देखील नि शस्त्र भेटीला ये आपण काय बोलतो हे कोणाला कळता काय नाय?" जयदेव त्या गोष्टीस कबूल झाला.

आता फक्त दीर्घक इयाम उरल
तझा सकासम अर्धवत्सल ॥ १० ॥
महाराजांनी साच्यातल गृह। अकथय
कैवर्ही अजायबरी गळका आत। नृपा
किल्ला तिकण मला शक्य दाखत ताही
नृपशव होऊन मी पातळा नम माझी
मन उदितली जईश व महाराजाविल्ल
वेत गुकारल्ल पाहुन नृप्या जोरी स
साहसाच जवळ कौतूह करावें तवत
थोडच बाहू कधी बघी अस ब्रतल नी
मी नृप्याच मारथ वड कळत तुमी
मीची मिळवून एक खनन राज्य का
म्यापु नय

गौहिन ज्ञान आलङ्कारा गण्ड की
 भाष्य उत्तरा ५ तृष्क शूर पाश्री अनेम
 श्रावण दाम गिहिन कनिष्क गज त्रिक ग
 माह्य सन्नाभान माह्यानतर माह्य
 कर बरोच्या पद्मा अधिका तृष् द्वीगिल
 पत्र ह माह्यशी दगा करणार तद्माय याच
 साय खात्री " जयदेव लका कर्ण

मो जयथ प्रज्जत जयधवीं विगत दूतकीं
म्वसत कत इच्छित नाही अक्षिनिमिह
महुषाळा

तु म इया ग्दना काम कण्यास गरा
 असडी न नर तुल्या वाजण्यावर भाडा
 वंवे म यने न गिधद्व म्भण ला

त्याच्या जो कवळ आहे यथ मो पा
 सरोइत आवक मय्यवान वस्तु तुला सादला
 त्यारा आहे अस लागून जावनसिंहन
 आयल्या पवा अनुकराला वांछावन त्याला
 एका पंगीकड वाच दाखवन त्य पंगीचे
 कलस पाडयान सारंगवत

या त्नीत सत्यं यत्नं हन्ति नैव विवृतं
 शक्तिः स्मृत् इष्टपाला महागजातो वा पृथुः
 युद्धाय च्छ्वेदो गतो गन्धः दन्त्यः अहं
 कृत्स्नं काउन्तं नो पृथुः तेषु सत्तमः
 वाक् पृथुः तु विवृतः पृथुः जः अपि
 सत्तमः स्थानं वत्तं पृथुः पृथुः सत्तमः
 सत्तमः सत्तमः सत्तमः सत्तमः

इत्यादि वादंत इत्य वक्ष्यामील लाकारा म्स्तिर
वल्न वक्ष्याम याः शैशांचा उपयोगी हांडील
या शिवाय हे सव सन तुला दूरल टाकल्या
वर प्रतापाव माझ्या सन्यास माझ्या विरुद्ध
वर कः ५ तरी त्या सैन्याला जिकषण अशक्य
माही या वरचा पडून जायला दानश
शिपाई मो पाईविला त्यांच्यानवळ शत्रू
राहापर माहीन त्यानंतर ते मला बोला
वल्यावर विन्यावर यऊन तुला भगत
शक्तिविद्वाने आपले योजन बदवाला
समवाचन सांगितले

जयदेव जी सर्व शास्त्रा एवम् खूष आला
सर्व गैत्रा क्रियायान् प्रेरित आया मागी

कॉलरा देशाचे दोन दोन सैनिक होते. जयदेवने आपल्या अंगरक्षकांपैकी एकाला हागिबले की किल्ल्याच्या दरवाज्यावर पाहूरा हेत असलेल्या पाहुरेकऱ्यांना वेदपा आत चंऊन जाणाऱांस पेठ्यासह प्रवेश देण्यास सांगवे. सैनिक निघून गेल्यावर दोघे सरस्पाशेसो बोलू लागले. 'बावेळो जयदेव शक्तिासहाला म्हणाला- "तुला आपला राजपंड देऊन म्हाराजांनी पाठविळे बाहे, असे ऐकतो यापुढे न' राजदेव नाक्याजवळ ठेव'."

शक्तिासह होकार देऊन राजदेव घडून आला व म्हणू ल - हा एक अपूर्व राजदेव आहे. हा त्याच्या हेतनी अनेक त्याला कोणी विकणाय घेवय नाही. जो राजद्राह करील त्याचा वध करण्यास हा बळायुधा सांगला. म्हयवर आहे. असे म्हणत जवित- सिद्धन एका क्षणार्धात तो राजदेव जयदेवच्या लोक्यावर हुतक्या जोगन मागला की जोगन तत्काळ मरण पावला.

विकड किल्ल्यात पांचव्यावर मधे पेटय शिपायांना अपडत्या त्यातून एकेक शिपाई व शस्त्रास्त्र बाहेर आली. पेटी तलव शिपायांना ती खरने पेटया आश- बाच्या शिपायांना दिली अशात हे- त्या तीमवे शिपायांनी एक जुटीने युद्ध करून किल्ल्यातील मुख्य दारांवर अधिकार मिळविला.

विकडून कॉलरा देशाच्या मेथान त्याच वेळी किल्ल्यात प्रवेश केला व किल्ला काबोज केला.

शक्तिासह हुतक्या चालुपान ब्रह्मकोश भुवनगिरीच्या मांडलिक राजाचा वध करून त्याचा किल्ला जिंकून असे किल्ला देशाच्या राजाला स्वानामद्वारे वाटले. नव्हते त्यात शक्तिमहाला जयदेवाचे राज्य देऊन त्याला आपला एक मांडलिक राजा म्हणून नेमले व त्याला अनेक पदव्या बहाल करून भुविन दिले.

धुळीचे पाय

मुल मध्यावाळ्यात खेळून बरी वरत आली अजया म्हणून ज्ञाना हा रे कुलांना ज्ञान पाह धुवून.

नवे मुल बराबर हातपाय धुवून आली एकटा छोट्ट हातपाय पुवावया नाही गेल्या असे घुटांनी मानोदाने मांगितले त्याला त्याचे भाऊवा म्हणाले 'हाट घाल जा म्हच्छ पाय धुवून थ पहा पायावर कवची धुळ जमा झाली आहे.'

तो कधी पाय पुवीत तरुणे, आत्रांना! तमान यस्त शयनगावर लांडू लागतो प्रतापी त्याच्या दिवड तकार केली.

पाय धुनळे तरी पुढां माती लागते पायाला आजोब " छोट्ट म्हणाला आणि काय आटीत जाले हात पाय धुवून आल्या.

"कार पूर्वी छोट्ट माग्याच एक राजा होता अजयांनी म्हणून मात्र मुले गोष्ट रबांचा सल्लय घेतला तबानी मिळून असे

भोट' म्हणत आचोवांच्या बाटी बाजूला पाळका कळन विकडून तसली छोट्ट विचारल- कोण होता हो तो राज ?

मांगतो ह' असे म्हणत आत्रांवांनी तपकीर नाकान कावले व मोर नासू लावले. त्या राजाला छळ आणि मातीच्या नांवान गग पत होता पायाला घोडीसी धडू लागली की तो तसाच पाय धुवून असे पण पायाला तऱ्हा माती लागे.

म्हणून पात्रांनी राजान आपल्या मस्याला बाळावून हुकूम मांडली. हो मुला एका भक्तिपाचा अवधी दमो राज्यात घुळांचा किवा मातीचा एक कणदेखील कोठे दिसता कामा नये जर दिसला तर तुझे होकेच उडवीन."

राजाची आज्ञा ऐकून बंधी पावरला त्याने दरबारातल्या पंडितांना बोलावून रबांचा सल्लय घेतला तबानी मिळून असे

ठरविले की एक लाख केरमुण्या घेवन राज्याची सफाई करू करावी.

एक लाख मजूर केरमुण्या घेऊन सफाई करू लागल्यावर इतकी धूळ उडू लागली की प्रवासाच्छवास घेणे कठीण झाले. राजाला तर शिंकावर शिंका येऊ लागल्या. राजाने सध्याला बोलावून दरजावून विचारले- "हे तू काय आरंभविल आहेस? तुला धूळ नाहीशी करायला लागिलेले होते आणि आकाशच धुळीने मंद झाले आहे. आजच्या आठ घूळ काढो वसली नाही तर तुझं डोकं उडवीन. एक समस्या सोडवायला सांगावी तर मंत्री वाचरला व त्याने पुन्हा दरबारी

पंडिताचा मल्ला घेवला. मंत्रीची एक मल्ला मल्ला दिल्या की धुळीचा जवळ पाणी झाले. दहा लाख बालड्या पाण्याने राज्यभर पाण्याचा छिडकाव काढा. त्याप्रमाणे दहा लाख तोंक दहा लाख बालड्या घेऊन विहिरीतून पाणी काढू. छिडकाव करू लागले बोट्याच कठान सर्व विहिरी कोरड्या पडल्या. आगोलागी लहान डबकी व तलाव तयार झाले. ते कळल्यावर राजा पुन्हा सध्याला बोलावून त्याला बदलावून म्हणाला- "तुला एक समस्या सोडवायला सांगावी तर मंत्री दुसरी उभी करतो आहेस. उद्या या येऊ.

पर्यंत ही समस्या मंत्री वाढो तर तुला तुझं डोकं तड्य करावाच दिशेपात्र राहो. लक्षात ठेव.

आज मरू मध्याचा गाळणव उडून गेली. त्यान नवे दरबारी पंडितांची सभा घेताच की त्यांच्या पैकी एकाने सल्ला दिला. आपल्या राज्यात जेथे जेथे म्हणून मनुष्य चाळवत तेथ तेथ काढवी असेल त्याची

सर्वांनी त्याच्या दुडिसतंती वाखाणणी करतो.

मध्यात राजगजवन आऊन त्यान जो तपास करणाच दुर्बिड हान ते सोडविले.

राजाने त्याला शाबासकी दिली व म्हणाला- "छान! आजपर्यंत या सर्वांची अवकल कोठे गेली होती? जा, सर्व बांभाराला सांगा, असेल तेवढे चामडे घेऊन या."

राजाच्या हुकमान राज्यभर हवडी पेटविण्यात आली. सर्व बांभार राजवाड्या समोर हुंवर झाले. राजा त्यांना म्हणाला- 'रस्ते व घाटा, जेथ जेथ आपण मनुष्य जातो वंती ती सर्व जागा कातडं अंधारून सांकून टाकावयाची आहे. तेव्हा एनड्या वाटवर अंधारायला किती कातडी लागतील हे मला सांगा.'

नेम्हें एक म्हणारा चांभार समोर येऊन हात जोडून नम्रपणे म्हणाला महाराज! पहिल्यान हवें रस्त्याची लांबी खरी मापून पाहिली पाहिजे. तेन्हां किती कातड लागेल हे सांगता येईल हे काम एका आठवड्यात किवा पंधरवड्यात पुरे होईल असें नाही मला वाटत.

राजाने फुडें सुनेने एकदा मंत्र्याकडे पाहिले जणूकाही तो म्हणत होता की नू आलापर्यंत ओं को उपाय केलास त्यामुळे फुकट वेळ गेला आणि व्यर्थ खर्च व श्रम करावा लागला.

इतक्यात एक तरुण चांभार पुढे येऊन हात जोडून म्हणाला- महाराज, माझा एक विचारी आहे. मला क्षणतः सर्वे स्त्रियांवर कधी अथवा वसण्याची गरजच नव्हती त्या एवजी पाय धाकण्या पुरेसे चामडें बापलांत तर पुरेचें बापाई आता असेल तर मी उद्याच तसें चांगडें शिवून तयार करून दाखवितां!

“असे म्हणतोस होय? तर तर उद्या तयार करून येऊन ये” राजा म्हणाला दुसऱ्या दिवशी तो तरुण चांभार कामड्याच्या वहाणा तयार करून घेऊन आला आणि त्या राजासमोर ठेवून म्हणाला- “पायात बसलून पहा, महाराज!” त्या वहाणा खालीवर कामड्याच्या पट्ट्या बाबून पाय धाकतील अशा होत्या राजानें त्या वहाणा बाबून बार बारले बाबून पाहिले रस्त्यावर जाऊन आला व पाय बाहेर काढून पाहिले पाय स्वच्छ होते धुळीचा एक कणदेखील पांयावर नव्हता.

त्या तरुण चांभाराची पाठ सोपवून राजा म्हणाला- ओं! नू तर माझ्या मर्यातून हुशार निघालास! नू माझ्या इग्वारासल्या सर्वे दावा जायाये वहाणा नयार बाबून घेऊन ये.

त्या दिवसापासून सर्वे लोक नवाना, नपला किवा जोड घाल लागले.

महाभारत

आल्या वाडलाचा मृत्यु कसा झाला अता हे जन्मजव रचाला कळळ. बाल-वशाच मर्याती म्याचा राज्याधिक कळा, तारुण्य पताच काजीनरजाचो मुलगी वपुष्ठा दिव्यालो त्याचे खन बळत दिले त्यानंतर त्यांनी त्याला मुचविल की महाराज, धाकल्या वटिलांम्या शून्य उभार नावाच्या क्षर्पाच्या दंडान झाला आहे म्हणून उदक कधीनी सांगितल्याप्रमाणे आपण नागयज्ञ करावा

म्हणून जयमजय राजाच पातयज्ञ करून तक्षकादि सर्पांचो स्वात आहुता देण्याचें इरावळ राजपुत्रोद्दिन व ऋत्विकांता बोलावून नागयज्ञ कसा करावा हे दिचारल त्यांनी मुचविल्या प्रमाण वचकचे सर्व

मजसांमुनी जमविण्यात आली यज्ञ वेदिका तयार करण्यात आली यज्ञाची तयारी चालू होती नव्हा नाहितान नावाच्या सुतान येऊन भाविल्ले वर्तविल्ले हा यज्ञ पुरा होण्यापूर्वी एक क्षत्रिय हा यज्ञ थाववील जन्मजय राजान लाहनाक्षार्या म्हण ध्याऊन दुर्लक्ष करू लागले तर कोणत्या यज्ञ चालू अमता यज्ञमद्यपान प्रवण मिळणार नाहा याचा संदोबस्त करून ठवला त्यानंतर जन्मजय राजान वपुष्ठा महाराणीसह यज्ञ वेदिका केली नागवलासली चक्रमार्ग होता म्हणून आणि पिंगल, उध्वर्ष व कौटसु हे उद्गाता म्हणून नेमले गेले ठरलेल्या मुहूर्तावर यज्ञ सारखे झाला. सर्वे दिशांचे लसावची साय येऊन यज्ञकुंडात पडू लागले

मतेच्या आज्ञेने आस्तिक यज्ञपंडिताने आला. स्वस्ति वचन सांगून त्याने राजा, अग्नि आणि ऋत्विक् सर्वांचा स्तोत्रपाठ केला. राजाच्या जनमेजय ते स्तोत्र ऐकून खूप मात्ता-“हा लहान किशोर वय आहे. पण मोठा क्षत्री पुरुष दिसतो आहे. हा मागेल तो का भी देखत”

लंग्घ जास्तिकाने नागयज्ञ बंद करावा अशी विनंती केली.

जनमेजय त्याला म्हणाला-“हा एक वर सोडून तू पाहिजे ती दुसरा मासून घे” पण आस्तिक त्याला कबूल झाला नाही. इतर लोकानी वनन गालन करावे अशा तऱ्हेला दिला. अशा तऱ्हेने नागयज्ञ थांबला.

त्या वेळी जनमेजय राजाने सर्व ब्रह्म-वृंदांना दक्षिणा दिली. व्यास मुनी जेव्हा आपल्या शिष्यांसह वगैरेंवर तेथे आले तेव्हा वंशांपातपातींच्या तोंडून राजाने आपल्या पूर्वजांचा वृत्तांत ऐकला.

भारत वंशाचा मूळपुरुष वैवस्वत मनु हा होता. तो अदितीचा नातू होता. वैवस्वताची मुलगी इला हिला पुरुखा नांवाचा मुलगा झाला. पुरुखा व अर्जुनी यांना सहा मुल झाले त्यांत आयु नांवाचा एक मुलगा होता. त्याला नहुष वगैरे चार

मुलगे झाले. यश्र वंश करून नहुषाने ईंद्र पद मिळविले. त्याला तहा मुलगे झाले. ययाती हा त्याचा दुसरा मुलगा. मोठा मुलगा यती तपश्चर्या करून मोक्षाच्या शोधार्थ गेला तेव्हा दुसरा मुलगा ययाती हा पादोवर बसला.

ययाती रान्न करीत बसतां शुक्राचार्य राक्षसांचे घोरारहित करीत होते. देव व दानव यांच्या युद्धात जे राक्षस मरत त्यांना शुक्र संजीवनी मंत्राचा प्रयोग करू जिवंत करी. देवांचा गृह बृहस्पती याला संजीवनी विद्या अवगत नव्हती. म्हणून देवांनी बृहस्पतीचा मुलगा कच याला संजीवनी विद्या शिकून घेण्यासाठी शुक्राकडे पाठविले.

कचने गुरूची भक्तिपूर्वक सेवा केली व गुरूपुत्रा देवयानी हिचे मन स्वतःकडे ओढून घेतले. पुढे काही दिवसांनी कच हा बृहस्पतीचा मुलगा असल्याचे राक्षसांना कळले. एकदां कच आपल्या गुरूच्या गाई चरायला घेऊन गेला असता राक्षसांनी त्याचा वध केला आणि त्याच्या शरिराचे तुकडे करून वांज्यांदा खाण्याला पाठवले. जो गोष्ट देवयानीला कळताच शुक्राचार्यांनी संजीवनी विद्येचा प्रयोग करून त्याला जिवंत केला. दुसऱ्या खेपेस कच देवयानी

घाटी फुले आणायला गेला होता तेव्हा राक्षसांनी त्याचा वध करून त्याला समुद्रात फेकून दिले. देवयानी रडू लागली. तेव्हा शुक्राचार्यांनी त्याला पुन्हा जिवंत केले.

तिसऱ्या खेपेस राक्षसांनी कचाला वध करून त्याला मारून त्याचे भस्म मद्यात घालून ते स्वतः शुक्राचार्यांनी पाजले. या खेपेस संजीवनी विद्येचा प्रयोग शुक्राचार्यांनी केला तेव्हा तो त्यांच्याच गोडात होता तो जिवंत झाला. पण बाहेर आला असता तर शुक्राचार्यांचाच जीव गेला असता. म्हणून मादलाजने शुक्राचार्यांनी त्याला प्रथम संजीवनी विद्या शिकवून बाहेर आल्या-

Fullscreen

127

66 / 84

वर आपल्या मुल्ला जिवंत करायला भागिलेले.

कचने त्या प्रमाणे मुरूचे पोटे विरून थाहेर आल्यावर शुकाचार्याला त्याच संजीवनी विळेचा प्रयोग करून जिवंत केले. कच ज्या कामासाठी आला होता ते पुरे झाले होते. म्हणून त्याने मुरूचा विरोग घेतला. तेव्हा देवयानी त्याला म्हणाली—

“मी तुझ्या तोंचचा जिवंत करविले. म्हणून तू माता माझ्याशी लग्न कर.”

कच म्हणाला—“तू मुरूपुत्री म्हणजे भगिनीसारखी आहेस. तुझ्याशी विवाह हे महापाप होईल.”

“तर मग तुला संजीवनी विळेचा काही उपयोग होणार नाही.” असा क्षाप देवयानीने त्याला क्षाप दिला.

“बरे तर तुझ्याशी कोणी ब्राह्मण लग्न करणार नाही.” असा कचने तिला प्रति दिला आणि देवसौकरित निघून गेला.

तेव्हा राक्षसांचा राजा नृपपर्व हा होला. त्याला शर्मिष्ठा नावाची मुलगी होती. एकदा ती देवयानी वरीवर आपल्या सर्व सर्वांसह वनविहार करायला गेली. एका बागेत त्यांना सुंदर मरोडर दिसले. यवानी आपले कपडे काढावर काढून ठेवले व रत्नावाला पाण्यात उतरल्या. तेव्हाच राजा मोसाट्याचा

वारा आला आणि त्यांची यस्ने एकत्र मुरफटून गेली. त्या पाण्याचाहेर आला तेव्हा धाईत शर्मिष्ठा देवयानीचीच साडी नेमली. देवयानीला नेसायला शर्मिष्ठेची साडीच उरली.

देवयानी घमंटीत शर्मिष्ठेला म्हणाली—

“तू किती साले तरी राक्षसीणच. मी ब्राह्मण स्त्री आहे. तुम्ही साडी मी नाही नेसणार.”

ते ऐकून शर्मिष्ठेला राग आला व ती म्हणाली—“ए थोरी! तोंड बंद कर. तुझी चाप भाड्या आपाने दिलेल्या शिमेवर जप्त हो आहे. मग मी मोडलेली साडी नेसण्यात तुला काय लाज वाटते?” तिने रागाच्या मरात देवयानीला एका विहिरीत ठकलले आणि आपल्या सखींबरोबर राजवाड्यात परत गेली.

थाड्या बेळाने यदाती राजा शिकार करून दमल्यामुळे विसावा घेण्यासाठी त्याचे विहिरीजवळ आला. पायला बाणी काढून त्याला तेव्हा त्याला विहिरीत पडलेली देवयानी दिसली.

“कोण तू? आणि विहिरीत कशी काय पडलीस?” पयातीने देवयानीला विचारले.

तो म्हणाली—“मी राक्षसांचे गुरू शुकाचार्य यांची मुलगी. माझे नाव देवयानी मला वर काढा.” जसे म्हणत देवयानीने आपल्या हात बर केला. यदातीने तिचा हात घेऊन तिचा वर काढले आणि आपल्या राजधानीस निघून गेला.

त्याच वेळी घुंगिका नामक एक दासी देवयानीला जोबत सेवे आली. देवयानी तिचा म्हणाली—“शाचांना जाऊन मांग की मी वृषपर्वाच्या राजधानीत पाऊल देखील टाकणार नाही. शर्मिष्ठेने माझा जो अपमान केला आहे.” त्यानंतर देवयानीने बासीळा भागिलेले. वृत्त कळल्यावर शुकाचार्य

चांदोषा

५३

Fullscreen

127

X

◀

⋮

▶

68 / 84

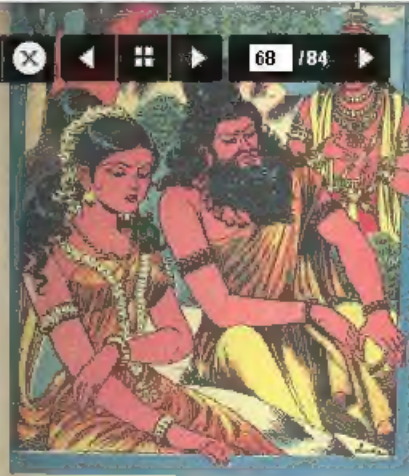
मागून दोघांना राजधानीत थापला विनंती केली.

गुरू शुकाचार्य म्हणाले-“राजा! तुझ्या अनुयायांचा व्यवहार माझ्याशी बरोबर नाही. तुझ्या अनुयायांनी माझ्या जिण्याला तीनदां डार केले आणि आज तुझ्या मुलीने माझ्या मुलीचा अज्ञातऱ्हेने अपमान केला. या गुढे मी तुझे पोरनेहिल्व करण्यास तयार नाही.”

वृषपर्वाने शुकाचार्यांचा अनेक प्रकारे धपा मागून नगरात येण्यास विनंती केली तेव्हा ते म्हणाले-“राजा! देवयानीने येण्याचे कबूल केले तर मी येईन.”

राजाने देवयानी जवळ नगरात येण्यास विनंती केली तेव्हा ती म्हणाली-“शमिष्टा व तिच्या शामी माझ्या दासी होऊन माझ्याबरोबर रहायला तयार असतील तर मी नगरात प्रवेश करीन.” वृषपर्वाने ती गोष्ट मान्य केली. शमिष्टा देवयानीची दासी होती. देवयानीचे जिण्याबाप ती निमृणपणे सहन करू लागली.

एकदा देवयानी आपली दासी शमिष्टा व इतर दासीबरोबर त्याच वनात गेली. त्यादिवशीं मुद्रा यमाची शिकारीसाठी त्या वनात आला होता. शमिष्टा व देवयानी

मागून दोघांना राजधानीत थापला विनंती केली.

गुरू शुकाचार्य म्हणाले-“राजा! तुझ्या अनुयायांचा व्यवहार माझ्याशी बरोबर नाही. तुझ्या अनुयायांनी माझ्या जिण्याला तीनदां डार केले आणि आज तुझ्या मुलीने माझ्या मुलीचा अज्ञातऱ्हेने अपमान केला. या गुढे मी तुझे पोरनेहिल्व करण्यास तयार नाही.”

वृषपर्वाने शुकाचार्यांचा अनेक प्रकारे धपा मागून नगरात येण्यास विनंती केली तेव्हा ते म्हणाले-“राजा! देवयानीने येण्याचे कबूल केले तर मी येईन.”

राजाने देवयानी जवळ नगरात येण्यास विनंती केली तेव्हा ती म्हणाली-“शमिष्टा व तिच्या शामी माझ्या दासी होऊन माझ्याबरोबर रहायला तयार असतील तर मी नगरात प्रवेश करीन.” वृषपर्वाने ती गोष्ट मान्य केली. शमिष्टा देवयानीची दासी होती. देवयानीचे जिण्याबाप ती निमृणपणे सहन करू लागली.

एकदा देवयानी आपली दासी शमिष्टा व इतर दासीबरोबर त्याच वनात गेली. त्यादिवशीं मुद्रा यमाची शिकारीसाठी त्या वनात आला होता. शमिष्टा व देवयानी

मुलीला भेदायला धावत आले. त्यांनी तिला विचारले-“मुली! तू शमिष्टेला काही म्हणालीस का? नाहीतर तिने तुला असे उगाच विहिरीत कां ठकवले?”

देवयानीने जे वडले ते सर्व वडिलांना सांगून शमिष्टेने तिच्या वडिलांच्या गुरूला अपमानास्पद असे जे शब्द उच्चारले ते ऐकील सांगितले. ते ऐकून शुकाचार्य म्हणाले-“तू राजधानीत प्रवेश केल्या नाहीस तर मी तसे कसा काय करीन?”

तिकडे वृषपर्व राजाला पण सर्व वृत्त कळले. तो स्वतः विहिरीजवळ धावत आला व मुलीच्या नुकी वदल अशा

मुलीला भेदायला धावत आले. त्यांनी तिला विचारले-“मुली! तू शमिष्टेला काही म्हणालीस का? नाहीतर तिने तुला असे उगाच विहिरीत कां ठकवले?”

देवयानीने जे वडले ते सर्व वडिलांना सांगून शमिष्टेने तिच्या वडिलांच्या गुरूला अपमानास्पद असे जे शब्द उच्चारले ते ऐकील सांगितले. ते ऐकून शुकाचार्य म्हणाले-“तू राजधानीत प्रवेश केल्या नाहीस तर मी तसे कसा काय करीन?”

तिकडे वृषपर्व राजाला पण सर्व वृत्त कळले. तो स्वतः विहिरीजवळ धावत आला व मुलीच्या नुकी वदल अशा

भांदोषा
५४

भांदोषा
५४

Fullscreen

127

70 / 84

एका उच्च कुळात झाला आणि विवाहा-
शिवाय तुला हे मातृत्व कसे काय लाभले?"

अभिष्ठा लाजेने भान झाली घालून
म्हणाली-"तला एका महामुनीने हा
पुत्र दिला."

ते ऐकून देवयानीने विचारले-"त्या
महामुनीचे नाव काय?"

"त्या महामुनीचे दिव्य तेज पाहून
त्यांचे नाव गाव विचारण्याचे भावच मला
राहले नाही." अभिष्ठा म्हणाली.

एकदा राजा ययाती देवयानीबरोबर
अशोकवनात अभिष्ठाच्या निवास स्थाना-
जवळून जाऊ लागला. अभिष्ठाच्या मुलांत
ययाती राजाच्याच रूप लावण्याची आंक
देवयानीला दिसली. तेव्हा तिने त्याला
जवळ बोलावून विचारले-"खरे सांग!
तुझ्या वडिलांचे नाव काय?" तेव्हा मुलाने
ययाती राजा कडे पाहिले. देवयानीला
परमावधीचा राग आला व ती जे तोंडाला

आले ते अभिष्ठाकडे बोलली. म्हणाली-"तु
राक्षसीपच खरी! तू माझ्याची झोठ
केला आहेस!"

अभिष्ठा तिवक्याबद्दल शब्दात म्हणाली-
"मी अधर्मे केलेला नाही. तू जसे राजाला
वरण केलेस तसेच मी केले. तू माझ्यावरून
सोठी आहेस व शास्त्राणकन्या आहेस. म्हणून
मी तुझा कादर करीत आले. हे राजा
आहेत. म्हणून मी एक महामुनी कडून
मला ही पुत्रप्राप्ती झाली असे म्हटले तर
त्यात काय बर केले?"

ते ऐकून देवयानी ययातीवर राग काढून
म्हणाली-"तुम्ही माझ्याची झोठ केलात.
म्हणून मी यापुढे तुमच्या बरोबर राहणार
नाही." असे सांगून ती पतंगूड सोडून
पितृगृही निघून गेली आणि शाकाचार्यांना
सर्व वृत्तांत सांगितला. शाकाचार्यांनी
ययातीला वार्धक्याचा शाप दिला. म्हणून
तो एकाएकी म्हातारा झाला.

गांधीचे चरित्र

[२]

मोहनदास गांधींनी कोठेतरी नावले होते

की दांपत्य जीवन हे पवित्र राखले
पाहिजे. पत्नीने आपल्या बाणकोला सोडून
परमेश्वरीचा विचारदेखील मनात येऊ देता
काय नये, तसेच पत्नीने पण पातिव्रत्याचे
पालन केले पाहिजे. म्हणून गांधीजी कस्तूर-
बाई बोटो जाऊ येऊ देत नसत. देवळांत
जायचे झाले तरी त्यांची परवानगी घेऊन
जावे लागे. कुस्तूरबाई हे निपम असल्या
बद्दल त्यांनी त्या विरह कायस्थ केला.

त्यानंतर कांयके कधीना गांधीजींनी
स्वतः म्हटले होते-"मी बायकोवर अधिकार
नाजवू लागलो आणि तिन सत्याग्रह शिकून
घेाला. तिला शाळा मूर्तपणा सहन करूया
लागला हे कळल्यावर मला स्वतःचीच
झाड वाटली. मी लिप्याजवळून जाहतेचे
विक्षण घेतले."

गांधीजींना ते मोठ्यांची आज्ञा कधी
मोडत नव्होत असा गर्व बाळगणारी होत
असे. परंतु इच्छेनू त्यांना हे कळू लागले
की मोठ्यांचे अंधविश्वासाने अनुकरण करणे
किवा त्यांच्या म्हणण्याप्रमाणे झोठ सांकून
वागणे हे मनुष्याने स्वतःच्या स्वतंत्र विचा-
रांचे हनन करण्यासारखे आहे. त्यांनी त्या
विरुद्ध 'बंड' केले. वैष्णव मतादलंदा गांधी
कुटुंबावली मंडळी मासखाणे किवा सिगारेट
पिणे यास महत्त्वाप मागेत. एका सह-
पाठशाळ्या संगतीत गांधीजी कोणाच्या
नकळत मांस खाऊ लागले. परंतु घरी
येऊन जेवणे नाही तर आई विचारली. सग
झोटे कसे बोलवयाचे? म्हणून त्यांनी मांस
खाणेच सोडून दिले.

अगदी असेच गांधीजी बालपणी आणि
एका मित्राच्या संगतीत सिगारेट ओढू

"गांधीबा"